

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Liber II. Amor liber.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

quam voluntatis, quo supponitur causare opus, quod sine ipsa non fuisset, ob contrariam utique illam inclinationem; cuius tamen inefficacia se prodit, ex eo quod intellectum non applicet ad comparandum mediis possibilibus scientiam, quâ presente opus non fieret.

CAPUT XV.

Ignorantia concomitans, nec voluntarium causat, nec involuntarium.

149 **N**equè enim facit opus voluntarium, nec facit opus involuntarium. Non facit voluntarium: quia non facit ullo modo cognitum, sed prorsus ignoratum, ignorantia non voluntaria. Nec facit involuntarium: cum opus sine ipsa adhuc equidem fieret, nec proinde conjunctam habeat presentem voluntatis inclinationem, contra quam opus fiat.

150 Hinc conficitur, eum qui inimicum, concomitanter ignoratum, ejaculando occidit, non peccare peccato homicidii. Quia voluntariè ipsum non occidit, defectu cognitionis.

151 Nec refert, quod animo sic affectus sit, quod, licet hic & nunc velit ejaculari feram (quia putat feram esse quam videt) adhuc ejaculaturus esset, si sciret inimicum esse loco ferre. Quia, talibus in circumstantiis, affectus ille animi regulariter non est actualis, sed habitualis dumtaxat, qui non sufficit ad peccandum hic & nunc, per actum, in quem hic & nunc non influit. Aliàs simili ratione innumera nobis hic & nunc imputarentur peccata, ad quæ animus sic habitualiter affectum gerimus, quod ea committeremus, si in tali vel tali circumstantia essemus, in qua de facto non sumus.

152 Si tamen illa voluntatis affectio, seu dispositio, foret actualis dum ejaculatur, sic ut actu diceret: *Vellem ejaculari inimicum, si scirem ibi eum esse*, reus foret homicidii interni (ob affectum illum actualem ad inimici occisionem, tamen si solum exequendam sub conditione scientiæ, hic & nunc non habitæ); sed non homicidii externi (tamen si de eo reum ipsum faciat Corduba quaestionarii lib. 2. q. 9.) quia pravus ille affectus non influit hic & nunc in externam illam occisionem, sed sola volun-

tas occidendi feram; utpote quam solam, non inimicum, hic & nunc existimat presentem. Ita noster sapientissimus Lezana tract. 5. disp. 9. q. 3. cum Granado, Montefino, Tannero, &c.

Si dicas, affectum animo ut supra, æquivalenter dicere: *Volo quidem absolute feram hic & nunc occidere, quia prorsus existimo feram esse quam video; si tamen loco feræ sit inimicus meus, volo hæc ejaculacione ipsum occidere.*

Respondeo negando ita esse, regulariter loquendo: raro namque accidit, quod modo dicto formaliter, aut virtualiter, seu æquivalenter dicat: *Volo*, &c. sed ad summum: *Vellem*, &c. ut supra num. 148. Inter quas affectiones istud est discriminis, quod prior sit sub conditione presentis inimici, purificatâ de presenti, non purificatâ de presenti. Sed ne ipsa quidem affectio voluntatis, quæ dicit: *Vellem*, &c. in concomitanter ignorante solet esse actualis; sed ut plurimum habitualis, non applicans hic & nunc potentiam executivam ad opus; tamen si applicaret, si scientia adesset.

In casu etiam raro, quo contingit esse actualem, vix contingit habere se per modum imperii hic & nunc efficacis; sed ut plurimum per modum velleitatis, seu nudæ complacentiæ, vel actus conditionati, cuius conditio scitur non subesse. Et idè ignorantia concomitans regulariter excusat actum externum à peccato, & censuris ei annexis; sicut & ab irregularitate, obligationeque restituendi, titulo injustæ damnificationis; utpote quæ non exurgit ex solo affectu purè interno & inefficaci, sed ex effectu externo voluntario ac peccaminoso, ut bene Sylvius, Lezana, Vasquez, Tannerus, &c.

Fatendum tamen cum Suarez, in casu raro, quo quispiam de presenti foret ita actu affectus, ut æquivalenter diceret: *Volo quidem absolute, &c.* ut supra in objectione, reum fore homicidii externi. Quia actualis illa affectio ipsius, in homicidium externum hic & nunc influeret, sub conditione purificata de presenti. Et idem dicendum videtur, in casu, quo voluntatem hanc actualem haberet: *Volo inimicum occidere quocumque tempore & ubilibet existentem*, cum implicite videatur involvere sequentem: *Volo hic & nunc occidere, si ibi sit.*

LIBER SECUNDUS.

Amor liber.

Quemadmodum nihil tam voluntarium, quam velle & amare; sic nihil tam liberum. Quid enim magis liberum, quam quod maxime est in potestate nostra? Quid magis in potestate nostra, quam velle & amare? Neque enim voluntas extra se exire debet, ut velit & amet. Ire non debet ad

orientem, ut quærat charitatem; nec navigare ad occidentem, ut inveniat dilectionem. Intus in corde amor est. Ibi nec pedes laborant currendo, nec aures audiendo, nec manus operando lassantur. Ad alia bona potest interdum aliquis qualemcumque excusationem habere: ad habendam dilectionem nullus se potest ex-

cupare. Potest aliquis dicere: non possum junare. Numquid potest dicere: non possum amare? Potest quispiam dicere: virginitatem non possum servare, res totas non possum vendere, ac pauperibus erogare. Numquid potest dicere: non possum diligere? Amor nec per violentiam extorqueri potest, nec per violentiam impedi: neque enim amorem impediunt carceres, nec Tyranni dominantes. Nihil proinde liberius amore, præsertim divino. Quo qui ducitur, spiritu ducitur. *Ubi verò spiritus, ibi libertas.* Amor ala est voluntatis. Voluntas à volatu dicta est: quia quo vult, summâ velocitate transfertur. Quibus alis? amoris.

CAPUT I.

Triplex libertas.

Triplex est nobis proposita libertas (inquit Bernardus lib. de grat. & lib. arb. c. 3.) à peccato, à miseria, à necessitate. Hanc ultimo loco posuimus, consuli nobis in conditione natura. In primam referamus à gratia. Media nobis referatur in patria. Dicatur ergo prima, libertas natura, secunda gratia, tertia gloria. Primo nempe in liberam voluntatem & voluntariam libertatem conditi sumus, nobilis Deo creatura. Secundo, reformamur in innocentiam, nova in Christo creatura. Tertio, sublimamur in gloriam, perfecta in spiritu creatura. Ex prima præstamus ceteris animantibus: in secunda, carnem: per tertiam, mortem subicimus. Prima ergo libertas habet multum honoris: secunda, plurimum etiam virtutis: novissima, cumulum jucunditatis.

1. Prima ergo libertas, à necessitate, est libertas electionis, seu indifferentiæ, quâ homo sic habet dominium actu suorum, ut possit hos vel illos eligere, eundemque actum ponere & omittere, vel etiam contrarium ponere. Et ista est duplex: una est contrarietatis, quâ ex duobus actibus contrariis, v. g. bono & malo, potest utrumlibet eligere. Altera contradictionis, quâ potest eundem actum, pro libitu vel facere vel non facere, seu omittere.

2. Secunda libertas, est à servitute peccati, quæ dicitur libertas gratiæ, quâ scilicet homo, per gratiam Salvatoris, liberatur à servitute peccati, de eoque ac de concupiscentia sua victoriam reportat. De ea loquitur Apostolus 1. Cor. 3. *Ubi spiritus Domini, ibi libertas.* Et Rom. 6. *Cum servi essetis peccati, liberi facti estis justitiæ.* Hanc plenissimè habuit homo in statu innocentia; utpote in quo non solum nullam habuit peccandi necessitatem; sed & absque ulla difficultate, & cum omnimoda suavitate, vitare potuit omne peccatum; etiam veniale, tam collectivè quàm distributivè, seque ab omni omnino peccato perpetuo immunem servare; utpote cor habens rectum, & rationem passionibus perfectè dominantem, & carnem spiritui perfectè subjectam. Sed liber-

tatem istam homo per peccatum Protoparentis eatenus amisit, quatenus non est potens ad bonum saluferum, nisi per gratiam reparantem; & quamvis liberum arbitrium in ipso permaneat quoad substantiam; non tamen cum illa potestatis, facilitatisque plenitudine, quana habuit in statu innocentia; ob naturæ corruptionem, carnis adversus spiritum; passionumque adversus rationem rebellionem; tantam denique infirmitatem, ut liber non sit ab omni necessitate peccandi. Tamen enim quodlibet veniale peccatum, cum Dei gratia vincere possit, cavere non potest omnia collectivè, absque specialissima gratia. Quam beatissima Virgini concessam credit Ecclesia.

Hinc collige, quo sensu Augustinus, in Enchiridio, dicat, *quod libero arbitrio male utens homo, & se perdidit & ipsum.* Et epist. 170. ad Vitalem: *Liberum arbitrium ad diligendum Deum, primi peccati gravitate perdidimus.* Duplici quippe sensu liberum homo perdidit arbitrium: Primo, in quantum potestatem amisit operandi bonum, absque gratia reparante. Secundo, in quantum plenitudinem amisit potestatis, facilitatisque operandi bonum, vitandique omne penitus peccatum, quam primitus habuit. *Libertas quidem perit per peccatum* (inquit Augustinus contra duas epist. Pelagian.) *sed illa quæ in paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate justitiæ, propter quod natura humana indiget gratiæ reparante.*

Tertia denique libertas est à servitute mortis, & corruptionis. De qua Apostolus Rom. 8. *Creatura liberabitur à servitute corruptionis; in libertatem gloriæ filiorum Dei.*

CAPUT II.

Essentia vera proprièque dicta libertatis, in communi, sita est in jure, dominio, & potestate voluntatis super actus suos.

Cum triplicem, cum Mellisso Doctore, Theologi passim asserant libertatem, nescio cur tanta cum animositate Noviores explodant omnem aliam, quàm indifferentiæ libertatem; tantâ etiam contentione Theophylus Raynaudus, Annatus, Antonius Richardus, post Molinam, persuadere conentur, veram proprièque dictam libertatem necessitati in universum opponi, non servituti, ideòque libertatem servituti oppositam (de qua Apostolus supra n. 3. & 5.) non veram, sed metaphoricam & impropiè dictam libertatem esse, solum è suggestu suadendam, non in Scholis, & è Cathedra tradendam; utpote non philosophicam, nec principiis Aristotelicis innixam. Quasi verò plura de natura libertatis Aristoteles, lumine naturæ, affectus fuerit, quàm Apostolus Paulus, qui ad tertium usque cælum evehctus, audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui; quique, si Apostolorum Principi Petro credimus, secundum datam sibi sapientiam, fidei nostræ documenta tradidit. Quasi non ipse (quod

amplius est) Christus Joan. 8. dicat: *Si vos filius liberaverit, tunc verè liberi eritis.*

7 Afferendum itaque 1°. cum S. Thoma & Theologis passim, libertatem veram & propriè dictam in dominio consistere, atque ad eò servituti oppositam esse. Id quod ita compertum videtur, ut nisi quis semetipsum fallere velit, & non solum oculos luci, & aures vocibus præcludere, sed intellectum à veritate avertere fatagat, id non possit ignorare. Quis enim tam verè proprièque liber, quàm qui sui compos, & suiprius dominus est? Audiri meretur hac in re elegantissimus discursus R. P. Antonini Reginaldi, celebris Doctoris Tholosani, Ordinis Prædicatorum, in suo eruditissimo Opere de mente Concilii Tridentini circa gratiam seipsà efficacem p. I. cap. 14. „ Illud (inquit) „ seriò cogitandum est, quòd servus opponitur „ libero. Liber autem est causa sui; servus ergo „ causa alterius. Quod quidem dupliciter intel- „ ligi potest. Primò, in genere causæ efficientis; „ secundò, in genere causæ finalis. In genere causæ „ efficientis: quia liber est causa suorum actuum, „ utpote seipsum movens. In genere verò causæ fi- „ nalis: quia liber est causa suorum actuum in ordi- „ ne ad se; servus autem in ordine ad alium. Illa „ ergo libertas verà est, in qua homo est causa sui „ in utroque genere causæ, finalis scilicet & effi- „ cientis, eo modo quo potest ei competere se- „ cundùm rationem generalem causæ creatæ. Illa „ verò servitus verà servitus est, in qua homo „ non est causa sui secundùm utrumque genus „ causæ; maxime verò in quantum ei hoc non „ competit secundùm propriam naturam, etiam „ ut est res creatæ. Porrò universaliter hoc om- „ ni creaturæ competit, ut Deo subdatur tam- „ quam primæ causæ; & tamquam ultimo fini. „ Deus enim sicut omnium Author est & causa „ efficiens, ita est omnium finis, ad quem ipse „ omnia, ea producendo, ordinar; juxta illud: „ *Universa propter semetipsum operatus est Domi- „ nus.* Ex hac ergo parte nemo liber absolutè „ dici potest: quia & in genere causæ efficien- „ tis, & in genere causæ finalis à Deo depen- „ det... Solus Deus absolutum & independens „ dominium habet... ceteri omnes respectu „ ipsius absolutè servi. Quia nullus causa sui est, „ hoc est, nullus à seipso ut causâ efficiente, nul- „ lus est absolutè ad seipsum ut causam finalem; „ sed res omnes creatæ sicut à Deo producuntur „ ut efficiente, ita & ad Deum ordinantur ut „ finem. Sub hoc tamen Dei absoluto & inde- „ pendentì dominio, aliqui & liberi, & servi „ dicuntur... in ordine ad alia creatæ. Illi ergo „ verè liberi, qui, exceptâ istâ generali atque „ intimâ creatarum omnium rerum servitute, „ nulli alteri subjiuntur; illi verè servi, qui, „ ultra hanc, aliam servitutem serviunt, hoc „ est, qui ab alia causâ & efficiente & finali mo- „ ventur & agunt. Qui ergo nullam aliam causam „ suorum actuum effectricem, nullam aliam eo- „ rumdem finalem agnoscunt, verissimè ac pro- „ priissimè liberi sunt, quantum ratio entis crea- „ ti finit: qui verò ab alia quapiam causa agun-

tur, vel propter aliam operantur; servi sunt: verà & propriè dictâ servitute.... 8

Neque aliquis mihi opponat, nos libertatem ac servitutem morali duntaxat consideratione, non physicâ indagare. Physicam inquirimus... quantum materia patitur. Libertas enim vix à moralitate præscindi potest: cum sit essentia- liter totius moralitatis fundamentum, & ita sit fundamentum; ut eo ipso quo agens sit liberum, saltem creatum, sit etiam agens morale... Physicè igitur ille dominus ac liber est, qui sub Deo principio ac fine est domini physici particeps, causans physicè, producens, efficiens sua, & illorum qui ipsi subduntur opera, atque ad eadem illos movens & applicans. Moraliter verò ille liber est ac dominus, qui à Deo auctoritatem præcipiendi, prohibendi, præmiandi, puniendi participat. Libertas ergo, etiam physicè spectata, illa sola vera est, quæ Deum solum ut principium effectivum sui suorumque operum agnoscit, & quæ ad ipsum solum ut ad finem se suaque omnia dirigit. Servitus verò, etiam physicè spectata, illa sola vera est in creatis, quæ ab alio quàm à Deo sua opera ut à causa efficiente ac finali pendere sentit.

Ad hanc itaque fundatissimam regulam libertas omnis creatæ est expendenda. Quare omnis alia libertas, quæ non solum Deum suorum operum authorem & finem, sed aliud quidpiam creatum, quodcumque tandem illud sit, experitur, non libertas est, sed defectus libertatis, & servitus. Et ideo cum homo verè liberi sit arbitrii, in tantum hunc suum dominatum conservat & retinet, quatenus sub Deo solo, ut causa efficiente ac finali, constitutus, nulli alteri ullo ex his modis subji-

10 Hinc ergo fit, ut qui per peccatum à Deo ut fine ultimo avertitur, libertatis solum... quoddam, ut sic loquar, semivivum cadaver retineat; libertatis autem veram ac perfectam naturam aut rationem non habeat. Quare ubi *dominatur iniquitas... ubi regnat peccatum...* ubi peccatum est alicui agendi causa efficiens, aut quasi efficiens; ubi etiam quippiam creatum est finis ultimus: vix libertatis illius veræ ac perfectæ vestigium superest; imò verò verissima & propriissimè dicta servitus reperitur. Quippe enim in hac positione vix Deo ut agenti, vix eidem ut ultimo fini propriè subjiuntur; quæ tamen sunt de intrinseca ratione veræ, & non fictæ & apparentis libertatis. Et propterea D. Thomas I. p. q. 62. a. 1. ad 3. dicit liberi arbitrii perfectionem esse, quòd possit diversa eligere servato ordine finis; quòd verò eligat aliquid, divertendo ab ordine finis, hoc (inquit) pertinet ad defectum libertatis.

Ex his luce clarius consequens est 1°. libertatem à peccato verissimam ac propriissimè dictam esse speciem libertatis; utpote verissimæ ac propriissimè dictæ servituti oppositam, per quam liberum etiam arbitrium diversa eligere potest servato ordine finis.

2°. Liberi arbitrii perfectionem esse soli Deo

Deo servire ac subijci ut Authori, & ut fini; & eo ipso quod liberè se alii à Deo submitit, perfectionem aliquam velut essentialē aliquatenus amittit: quia potest quidem ex seipso malum; sed bonum, etiam connaturale, non potest, nisi adjutum per gratiam. Hęcine verò est libertas ejus, qui peccati funibus ligatus, & concupiscentiarum retibus ac laqueis irretitus, non potest vel pedem unum extra retia ponere, nec extremum digiti ad Deum levare? Sed de his plura in sequentibus.

13 Itaque asserendum est 2°. libertatem filiorum Dei, sive à servitute peccati, (de qua Apostolus supra) esse veram & propriè dictam libertatem. Veram: quia testatur id veritas ipsa. Propriè dictam: quia per eam verè ac propriè homo sui compos, suiq; juris efficitur, verèque ac propriè sui dominus. Cum ea potèrò libertate, licet pro ratione status componatur defectibilitas & indifferentia ad agere & non agere; immeritò tamen in ista indifferentia totum libertatis arcanum, pro quocumque statu, noviores illi Theologi constituunt: quia verissima, propriissima, perfectissimaque libertas, non consistit essentialiter in illa defectibilitate & indifferentia; sed in dominio & potestate super actus suos, de qua conclusione sequenti. Tanto proinde libertas illa perfectior est, quanto remotior à servitute. Et ideò magna libertas fuit in statu innocentiae: quia nulla in eo peccandi servitus. Sed ab ea homo suà culpà excidit, solaque Salvatoris gratia, libertatem illam ipsi restituit, ut Apostolus & Christus ipse dicit. Cum ista quidem libertate à peccati servitute, in statu viæ, semper conjuncta est in homine puro libertas à necessitate: quia semper conjuncta est potestas, per quam potest dissentire gratiæ, si velit. Sed potestas ista dissentiendi gratiæ, non est essentia nec perfectio, sed defectus libertatis; sicut potestas peccandi.

14 Asserendum 3°. essentiam verè ac propriè dictæ libertatis, in communi, sitam esse in jure, dominio ac potestate agentis vel omittentis, super actum suum, vel omissionem; atque adeò liberum esse, quod sui juris est in agendo, vel omitendo, sive quod in dominio ac potestate sua habet actum suum, vel omissionem, pro quanto scilicet agit vel omittit, quia vult, sive quia suum sibi actum ex judicio rationis imperat; sicque ad illum suà se voluntate determinat, volendo se velle, non per actum necessariò diversum, sed per unum eundemque, super se virtualiter reflectentem, sive interim oppositum velle possit, sive non possit. Ut enim Seraphicus Doctor sapienter observat in 2. dist. 25. q. 2. *Liberum arbitrium dicitur, non quia sic velit hoc, ut possit velle ejus oppositum; sed quia omne quod vult, appetit ad sui ipsius imperium: quia sic vult aliquid, ut velit se velle illud. Et ideò, in actu volendi, seipsum movet, & sibi dominatur, & pro tanto dicitur liberum; quoniam immutabiliter (id est, sine potestate volendi oppositum, ordinem ad illud,*

Neque hanc libertatis in communi notionem Seraphicus Doctor ex seipso tradidit, sed à Patribus & Majoribus suis accepit. Siquidem Tertullianus l. 2. contra Marcion. c. 5. & 6. liberum dicit, *quod est sui juris, & sua potestatis*. Irenæus l. 4. c. 76. pro eodem accipit hominem esse *liberi arbitrii, suæque potestatis*. Eusebius Cæsariensis l. 4. præparat. Evangel. c. 6. liberè agere explicat per hoc quod est *sua voluntate facere; voluntario voluntatis nostræ motu ferri; voluntate viente jure suo, &c.* Chrysostomus Homil. 62. ad populum Antioch. per hoc quod *anima sui juris, vim in se habet operandi, neque in ulla re, nisi velit, obtemperat*. Nyssenius in orat. catech. c. 30. per hoc quod *aliquid in nostra est potestate, cuius unusquisque nostrum solus est dominus... & sui juris, &c.* Cyrillus noster Alexandrinus l. 4. de adorat. in spirit. & verit. per hoc quod operationes *sunt in hominis potestate, quarum penes nos facultas est, quarum arbitrium & nuntius est in hominis potestate*. Item per hoc quod facit, cum visum fuerit, &c. Augustinus 3. lib. arb. 3. non minus significanter ait, quod voluntas nostra, *qua in nostra est potestate, libera est nobis: non enim est nobis liberum, quod in potestate nostra non habemus, aut potest non esse quod habemus*. Quo nihil expressius desiderari potest. Quid autem in potestate nostra sit, ibidem præmittit dicens: *Non posses aliud sentire, esse in potestate nostra, nisi quod cum volumus (id est quia volumus) facimus*. Item: *Nihil tam in potestate nostra, quam ipsa voluntas est: ea enim pro suis nullo intervallo mox ut volumus præsto est*. Quam doctrinam jam senex, & in sacris Litteris versatissimus reperit, Retract. l. 1. c. 31. & l. 2. c. 1. Author Hypognostici (apud eundem Augustinum) l. 3. c. 4. arbitrium ideò liberum dicit, *quod in sua sit positum voluntate, habens agendi quod velit possibilitatem*. V. Beda l. variar. qq. *Arbitrium certè liberum fuit, quamdiu sua potestatis exiit*. Damasc. 2. orthod. fid. 7. *Cum liberi arbitrii participes... conditi simus, hinc efficitur, ut actiones nostras in nostra potestate sint*. Et c. 12. pro eodem accipit hominem esse liberum, & per se potestativum. Et c. 25. rursus pro eodem accipit hominem operum suorum authorem esse, eaque in arbitrio suo & potestate habere. Et c. 27. *Si ratione prædatus sit, penes eum quoque actionum arbitrium ac potestas futura sunt, &c.* Anselmus l. de lib. arb. c. 5. inde libertatem ostendit voluntatis tentationi consentientis, quia *cum vincitur, non alienà vincitur potestate, sed suà*. Bernardus de grat. & lib. arb. c. 9. & 10. *Hæc sanè dignitas prærogativa rationalem singulariter creaturam conditor inservit, quod quemadmodum ipse sui juris erat, suæque ipsius voluntatis, non necessitatis erat, quod bonus erat; ita & illa quoque sui quodammodo juris in hac parte existeret, quatenus non nisi suà voluntate, aut mala fieret... aut bona*. Quod ibidem plurius explicat, non solum exemplo divinæ, sed & angelicæ liber-

tatis: Sicut celestis Angelus, aut etiam Deus ipse permanet liberè bonus, propriè videlicet voluntate, non aliquà extrinsecà necessitate... Nemo proinde putet idè dictum liberum arbitrium, quòd equà inter bonum & malum potestate aut facultate versetur. Alioquin nec Deus nec Angeli sancti, cum ita boni sint, ut non possint esse mali, liberi arbitrii esse dicuntur. Verumtamen nec Deus libero caret arbitrio: quoniam quòd ille non potest esse malus, non infirmà facit necessitate, sed firmà in bono voluntate. S. Thomas 1. 2. in præmio, cum Damasceno, dicit: quòd homo factus ad imaginem significatur intellectualem & arbitrio liberum, & per se potestativum; duo ista, arbitrio liberum, & per se potestativum, pro eodem cum Damasceno accipiens. Et idè subjungit: Postquam prædictum est de... Deo... restat, ut consideremus de ejus imagine, id est, de homine, secundum quòd & ipse est suorum operum principium, quasi liberum arbitrium habens, & suorum operum potestatem; pro eodem rursus accipiens, habere liberum arbitrium, & habere suorum operum potestatem.

CAPUT III.

Ad hoc ut voluntas actus suos in suo habeat dominium & potestate, nec sancti Doctores, nec primarii Scholastici univèrsim postulant, ut sic illos velit, ut possit non velle, vel oppositum velle.

- 16 **P**robatur 1°. ex SS. Doctorum testimoniis infra referendis, quibus asserunt, omnem actum perfectè voluntarium esse liberum, atque adèd in potestate dominioque agentis: tametsi certissimum sit, aliquos esse actus perfectè voluntarios, quos voluntas non potest non velle, multo minùs oppositum velle, ut constat in amore, quo Deus seipsum amat, &c.
- 17 2°. Ex omnibus locis, quibus Augustinus asserit, actum eo ipso esse in potestate nostra, quo fit quia volumus, vel quando volumus: hoc autem sexcentis asserit locis. Ut 1. Retract. 22. Hoc est in potestate, quòd cum volumus facimus, quòdque proinde nihil tam in potestate nostra, quam ipsa voluntas est. Quòd non minùs expressè dicit 3. lib. arb. 3. ut vidimus n. 15. Secundum Augustinum verò non illud solùm facimus, cum volumus, vel quia volumus (sive ut ait in Plal. 134. quia placet) quòd sic volumus, ut possimus non velle: cum omnis voluntas seu volitio perfecta, secundum ipsum, fit cum volumus, vel quia volumus, atque adèd in nostra potestate. Idè namque dicit 3. lib. arb. 3. quòd nihil tam in potestate nostra, quam ipsa voluntas est: ea enim prorsus nullo intervallo, mox ut volumus, præsto est. Et ut ostendat se id intelligere de omni voluntate, saltem perfectà, adjungit, quòd, cum impossibile sit nos non velle, dum volumus, consequenter impossibile sit, quòd voluntas nostra in nostra non

fit potestate: dum autem volumus, si ipsa voluntas (id est, actus voluntatis) deest nobis, non utique volumus. Quòd si fieri non potest, ut dum volumus, non velimus... voluntas igitur nostra, nec voluntas esset, nisi esset in nostra potestate; atque adèd, nisi esset dum volumus. Nam ut 2. Retract. 1. dixit: Non dicimus esse in potestate nostra, nisi quòd cum volumus fit.

Quo ex principio 1. 2. de grat. & lib. arb. 18 c. 15. generaliter concludit, quòd semper est in nobis voluntas libera, sed non semper est bona. Ex eodem quoque principio 5. Civit. 10. concludit, quòd necessitas voluntaria (seu rationalis de qua infra) non fit inimica libertatis; sed sola necessitas involuntaria, sive quæ, etiamsi nolimus, efficit quòd potest. Refellens enim Sticos, qui omnem à voluntatibus nostris necessitatem removerunt, ne videlicet non essent libera, si subderentur necessitati, sic ait: Si enim necessitas nostra illa dicenda est, qua non est in nostra potestate, sed etiamsi nolimus efficit quòd potest, sicut est necessitas mortis; manifestum est voluntates nostras, quibus rectè vel peperam vivimus, sub tali necessitate non esse. Nam si volumus, est; si nolimus, non est: non enim vellemus, si nollemus. Si autem ista definitur esse necessitas, secundum quam dicimus necesse esse, ut ita sit, vel ita fiat, nescio cur eam timeamus, ne nobis auferat libertatem voluntatis. Neque enim & vitam Dei, & præscientiam Dei sub necessitate ponimus, si dicimus necesse esse Deum semper vivere & cuncta præscire... sic etiam cum dicimus, necesse est, ut cum volumus, libero velimus arbitrio, & verum procul dubio dicimus, & non idèd ipsum liberum arbitrium necessitati subijcimus, quæ adimit libertatem.

Quisquis oculos habet, non potest non videre distinctam hic ab Augustino necessitatem in duas species; quatum una sit amica, non inimica libertatis, tametsi (hoc ipso quòd necessitas est) opposita sit indifferentiæ & vertibilitati ad opposita; ad quòd significandum, Augustinus exemplificat in necessitate, quæ necesse est Deum semper vivere, (id est, vitales actus amoris v. g. erga seipsum exercere) & in necessitate, quæ necesse est, ut cum volumus (voluntate scilicet perfectà) libero velimus arbitrio. Quòd idèd dicit: quia omne voluntarium perfectum Augustino liberum est, à liberoque proinde necessario proficitur arbitrio, nec ab eo potest non proficisci.

Sicque Augustinum intellexit fidelissimus interpretes ipsius S. Thomas q. 10. de potentia 2. 2. ad 5. ubi sic: Dicendum quòd naturalis necessitas, secundum quam voluntas aliquid ex necessitate velle dicatur, ut felicitatem, libertati voluntatis non repugnat, ut Augustinus docet in 5. l. de Civit. Dei: libertas enim voluntatis, violentia vel coactioni opponitur, non necessitati cuiquamque. Unde voluntas liberè appetit felicitatem, licet necessariò appetat illam. Sic autem & Deus suà voluntate liberè amat seipsum, licet de necessitate (opposità indifferentiæ) amet seipsum.

seipsum. Et quidem de necessitate, tam quoad exercitium, quam quoad specificationem... Liberè ergo Spiritus sanctus procedit à Patre, non tamen possibiliter (id est, cum possibilitate in oppositum) sed ex necessitate, &c. Similiter q. 22. verit. a. 5. exponens citatum Augustini testimonium, dicit, quòd duplex est necessitas: necessitas scilicet coactionis, & hac in volentem cadere nullo modo potest; & necessitas naturalis inclinationis, sicut dicimus Deum de necessitate vivere: & tali necessitate aliquid de necessitate vult, liberè tamen, ut ait ad 3. Et ibidem q. 24. ad 20. In appetibilibus de fine ultimo non iudicamus iudicio discussionis, vel examinationis, sed naturaliter approbamus. Propter quod de eo non est electio, sed voluntas: habemus ergo respectu illius liberam voluntatem, cum necessitas naturalis inclinationis libertati non repugnet, secundum Augustinum 5. de Civit. Dei: non autem liberum iudicium, proprie loquendo, cum non cadat sub electione. Ne quis verò existimet S. Doctorem in Summa id retractasse, similia habet 1. p. q. 82. a. 1. ad 1. ubi sic: Necessitas naturalis non auferit libertatem voluntatis, ut Augustinus dicit, &c. Et 2. 2. q. 88. a. 4. ad 1. Sicut non posse peccare non diminuit libertatem; ita etiam necessitas firmata voluntatis in bonum, non diminuit libertatem, ut patet in Deo & beatis. Et in 3. dist. 18. a. 2. ad 5. Liberum arbitrium Christi, etiam si esset determinatum ad unum numerum, sicut ad diligendum Deum, quod non facere non potest; tamen ex hoc non amittit libertatem aut rationem laudis, sive meriti: quia in illud non coactè, sed sponte venit, & ita est actus sui dominus. Utrique nedum concinit Seraphicus Doctor in 2. dist. 7. q. 2. dicens: Duplex est necessitas, quedam à causa extrinseca, utpote necessitas coactionis: & hac opponitur ei quod est liberè velle. Quaedam verò est à dispositione intrinseca: & hac huic non opponitur, imò stat cum libertate. Et dist. 25. q. 2. Liberum arbitrium potest dupliciter considerari; aut secundum quod liberum, aut secundum quod deliberans. Si loquamur de ipso secundum quod liberum, sic concedo, quòd potest esse, non solum respectu contingentis, sed necessarii (imò potest esse necessarius in se, ut paulò post ait); sed & idipsum probat exemplo libertatis Dei, Christi & beatorum, sicut patet (ait) in Deo, in Christo, in Angelis & hominibus beatis, unde sit

CAPUT IV.

Amplius idipsum probatur exemplo libertatis Dei.

22 Tertiò assertio nostra probatur exemplo libertatis Dei, quæ fons est omnis libertatis, libertasque omnium possibilium perfectissima, nec Deo solum competit in ordine ad creaturas, quas potest non amare, sed in ordine ad se, tamen non possit se non amare. Igitur ad libertatem dominiumque & potestatem voluntatis super actum suum non re-

Tom. I.

quiritur potestas non ponendi illum, Antecedens probatur: quia, ut supra audivimus ex S. Thoma, Deus sua voluntate liberè amat seipsum, licet de necessitate amet seipsum. Unde q. 24. verit. a. 5. probat, quòd in Deo liberum sit arbitrium, ex eo quòd ipse habet voluntatis sua finem, quem naturaliter vult, scilicet suam bonitatem. Quæ probatio videretur ridicula, si liberè non amaret suam bonitatem, tamquam voluntatis suæ finem. Hæc enim consecutio: Deus in se, independenter à quocumque alio, habet voluntatis suæ finem, quem naturaliter amat: ergo habet liberum arbitrium; esse non potest legitima, nisi finem illum voluntatis suæ, suam utique bonitatem, sic naturaliter amet, quòd tamen liberè. Ratio verò cur Deus liberè amet bonitatem suam tamquam voluntatis suæ finem, est quia Deus in eo maximè liber est, sui que actus dominus, quod maximè facit quia vult, ut consecutarium est ex dictis assertione 3, atqui Deus bonitatem suam, tamquam finem voluntatis suæ, maximè amat, quia vult: nihil enim tam amat, quia vult, quàm finem voluntatis suæ, utpote quem solum propter se vult & amat; cætera propter illum, secundum id quod S. Doctor subjungit ibidem: Alia verò omnia vult quasi ordinata ad hunc finem. Quòd si cætera propter illum amat, quia vult: illum ergo magis & maximè amat, quia vult; juxta illud, propter unumquodque tale est & illud magis. Deinde juxta Philosophum 1. Metaphys. & S. Thomam 1. p. q. 83. a. 1. ad 3. Et in 2. dist. 25. q. 1. a. 2. ad 4. Liber est, qui sui ipsius, & non alterius gratiæ est, nullique proinde alteri servit. Ergo Deus in amando seipsum est maximè liber, quia seipsum maximè amat, sui ipsius, & non alterius gratiæ, in eoque proinde amore non solum non servit alteri; quin cætera profusus omnia, quæ amat, isti amori subserviunt. Nihil enim extra se Deus amat, nisi quia se, seu bonitatem suam amat. Ad hæc juxta Augustinum 1. de nuptiis 30. ibi sumus veraciter liberi, ubi non delectamur invitati: ille ergo amor (juxta Augustinum) maximè liber est, qui maximè delectabilis & maximè voluntarius est. Atqui propriæ bonitatis amor in Deo maximè delectabilis, & maximè voluntarius est: ergo maximè liber.

Præterea amor ille Deo maximè perfectissimèque liber est, in quo Deus est maximè sui juris, suæque potestatis. In eo verò amore Deus maximè sui juris est, suæque potestatis, in quo maximè independens est ab omni alio, maximèque immunis ab omni servitute & subjectione, ab omni aliena motione, dominatione & potestate, ab omni denique impedimento, ita ut à nullo impediti queat, vel retardari; imò à nullo moveri nisi à seipso, suæque voluntatis determinatione. Ita verò se Deus habet in amore sui, ad quem divina voluntas non determinatur ab objecto, sicut aliæ potentie naturales, sed ipsa, pro summa sua rectitudine, à seipsa, & ex seipsa, per pro-

B b

prium velle, seipsam agit & determinat ad amandam divinam bonitatem, sicque dominium habet in illum amorem: cum agere & determinare seipsam ad actum suum, argumentum sit dominii & potestatis in illum. In eo proinde suiipsius amore, divina voluntas non se habet sicut divinus intellectus in suiipsius cognitione: quia voluntas ut voluntas, de se, sive in linea sua, non est potentia ex se, antecedenter ad suum velle, determinata ad unum, sicut intellectus, & alia potentia naturales, antecedenter ad actus suos. Cujus ratio à priori alia querenda non est, quam diversa in eo natura seu essentia voluntatis, & intellectus, &c. cum essentiarum à priori non detur ratio. Ideoque Scotus quodlib. 16. ad quaestionem, cur voluntas potius liberè moveatur ad actum suum, quem non potest non ponere, quam grave, rationem aliam non adfert, nisi quia hoc est hoc, & istud est istud. Nam esse, forma, & modus essendi, agere & modus agendi sunt immediata. Eam verò esse naturam essentiamque voluntatis, ut voluntatis, quamvis non à priori, monstrabitur infra.

25 Nec sapientissimus Magister noster Lumbier to. 1. Theol. Scholast. in appendice n. 805. contra hoc efficaciter (tamen subtiliter) objicit, divinam voluntatem à sua rectitudine, utpote sibi intrinseca, ex se, ante suum velle, esse necessitatem & determinatam ad amorem antedictum, sicut est divinus intellectus ad suum intelligere. Cum velle divinum sit ratio & regula omnis rectitudinis, eoque aliquid rectum, quo divinæ voluntati consonum. Non proinde antecedenter ad velle suum, divina voluntas à sua rectitudine determinatur: quia per illud (non antecedenter ad illud) formaliter rectificatur.

26 Denique Deus, in non volendo malum, ex hoc non definit esse liber, sui que juris & suæ potestatis, quod malum velle non possit. Ergo in volendo bonum, seu bonitatem suam, ex hoc non definit esse liber, sui que juris & suæ potestatis, quod malum velle non possit, bonumque non velle non possit. Oppositum enim sive antecedentis, sive consequentis prætendenti, merito reponitur illud Augustini l. 1. op. imperf. contra Julian. fol. 150. *Siccine Deum laudas, ut ei auferas libertatem? an potius intelligere debes, necessitatem, quâ Deus non potest seu malum velle, seu bonum non velle, esse quamdam beatam necessitatem quâ Deus justus non potest injustus esse? hoc autem quia non potest, non deficiente non potest (ait contra ferm. Arriani c. 14.) sed potenter. Nec ex hoc dicere audeamus (prosequitur l. de nat. & grat. c. 46.) Deum non voluntatem (utique liberam, ut patet ex hac Pelagii, cui responderet, cuique alias non satisfaceret, objectione, voluntatis arbitrio privari quidquid naturali necessitate constringitur) sed necessitatem habere justitiae, quia non potest velle peccare. Ut enim præclare Bernardus lib. de grat. & lib. arb. quod ille esse non potest malus, non infirma facit ne-*

cessitas, sed firma in bono voluntas & voluntaria firmitas. Et ideò addit ibidem, quod ipse permanet liberè bonus, propria scilicet voluntate. Item quod Deus sui juris erat, siveque ipsius voluntatis, non necessitatis (liberam voluntatem impediens) erat quod bonum erat, &c. Similiter Anselmus l. 2. Cur Deus homo c. 17. nihil sibi operatur necessitas non faciendi, aut impossibilitas faciendi, sed sola Dei voluntas, qua veritatem semper (quia veritas est) sicut est, esse vult.

CAPUT V.

Eadem veritas ostenditur exemplo libertatis Christi.

Quarto eadem assertio probatur exemplo 27 libertatis Christi, de quo S. Thomas in 3. dist. 18. a. 2. ad 5. hanc objectionem: *Liberrimum arbitrium Christi erat determinatum ad unum: ergo Christus non meruit per liberum arbitrium; ideò enim naturalibus non meremur, quia sunt determinata ad unum. Respondet dupliciter. Primo, quod liberum arbitrium Christi non erat determinatum ad unum secundum numerum, sed ad unum secundum genus, scilicet ad bonum, quia in malum non potest... Et hoc non excludit libertatem arbitrii: quia posse peccare, nec est libertas arbitrii, nec pars libertatis, ut dicit Anselmus. Et hæc quidem determinatio ex perfectione liberi arbitrii contingit, secundum quod per habitum gratia & gloria terminatur in eo quod est naturaliter ordinatum (scilicet in bono): quia liberum arbitrium, quamvis in nobis se habeat ad bonum & ad malum, non tamen est propter malum, sed propter bonum. Secundo respondet, ut sequitur, vel dicendum, quod etiam si esset determinatum ad unum numero, sicut ad diligendum Deum, quod non facere non potest; tamen ex hoc non amittit libertatem, aut rationem laudis, sive meriti: quia in illud non coacte, sed sponte tendit; & ita est sui actus dominus. Priori responsione dicit, liberum arbitrium Christi fuisse quidem sic determinatum ad bonum in genere, ut non potuerit facere malum; fuisse tamen indifferens ad hoc vel illud bonum in specie, & individuo, secundum se spectatum (id est, abstrahendo à speciali Dei præcepto vel consilio); determinationem verò illam ad bonum in genere, sic ut non habuerit potestatem in malum, provenisse ex perfectione liberi arbitrii ipsius; utpote quod perficitur per determinationem ad id, ad quod est naturaliter ordinatum, sicut cætera res naturales, atque adeò perficitur per determinationem ad bonum: sicut v. g. grave perficitur per determinationem ad centrum suum ad quod naturaliter ordinatur. Unde arguitur sic: liberum arbitrium perficitur per determinationem ad bonum, ad quod est naturaliter ordinatum: ergo magis perficitur per majorem determinationem ad bonum, &c. Quo igitur magis determinatum*

fuerit ad bonum; eo perfectius; & quo ad illud minus determinatum, magisque indifferens, eo minus perfectum: quia magis recedens à termino, ad quem non utrumque, sed ut liberum arbitrium est naturaliter ordinatum. Igitur liberum arbitrium determinatum ad bonum, non solum in genere, sed & in specie, sicut ad diligendum Deum, perfectius est, quam solum determinatum ad illud in genere.

Et ideo posteriori responsione S. Doctor libertatem Christi salvat, non solum sub determinatione ad bonum in genere, sed etiam in specie & individuo, dicens, quod etiam si liberum Christi arbitrium esset determinatum ad unum numero actum, quem non facere non potest, nimirum ad dilectionem Dei, nihilominus adhuc actus ille non desinit esse liber: quia equidem in actum illum non coactè, sed sponte tendit, & ita est actus sui dominus.

28 At (inquit Annatus) S. Thomas per esse determinatum ad unum numero, non intelligit determinatum ad unum numero actum, sed ad unum numero objectum, cuiusmodi est Deus, ad quod diligendum supersit indifferentia ex parte actuum. Vel dicendum (inquit Godoy disp. 48. de Incarn. n. 80.) quod loquatur quidem de determinatione ad unum numero actum, quo Christus non poterat non diligere Deum quoad perfectiones necessarias; poterat tamen ipsum non diligere, ut est ratio diligendi creaturas, quodque proinde hac solâ ratione actus ille erat liber & meritorius.

29 Verum-enimverò, tanta est claritas invincibilis illius testimonii S. Doctoris, ut evasionum istarum nebulas omnino dissipet. Annatinam namque evasionem lux Angelici contextus eliminat: quia ibi S. Thomas discutit libertatem actus, cui attribuit rationem laudis & meriti, non verò objecti, cui nec libertas nec laus & meritum adaptari potest. Ideoque libertatem illam explicat per dominium in actum; quod probat, quia Christus in illum non coactè, sed sponte prorumpit, utique quia vult; atque adeo tamquam dominus illius actus, non obstante quod illum non facere non potest, quodque proinde ad illum faciendum determinatus sit. Apertè ergo S. Doctor loquitur de determinatione ad illud unum numero, de quo dicit quod non facere non potest. Quod de Deo non dicit tamquam objecto dilectionis, sed de actu ipso dilectionis, quo Christus diligit Deum. Deinde loquitur de tali determinatione actus ad illud unum numero, ex qua actus Christi non desinat esse liber, laudabilis, meritorius, & sub dominio voluntatis Christi. Quæ cum non convenient objecto, sed actui dilectionis, quo voluntas Christi tendit in Deum: loquitur ergo de determinatione ad unum numero actum. Enimverò sicut prior responsio S. Doctoris defendit libertatem Christi, sub indeterminatione, seu indifferentia ad hunc vel illum speciem vel numero actum, & non solum sub indeterminatione ad hoc vel illum speciem vel

Tom. I.

numero objectum (cujus libertatem ibi non discutit, sed actus); sic posterior solutio defendit libertatem sub determinatione ad hunc numero actum, & non solum sub determinatione ad hoc numero objectum. Si enim eam solum defenderet sub determinatione ad hoc numero objectum, manente tamen indeterminatione seu indifferentia ad hunc vel illum speciem vel numero actum, posterior solutio S. Doctoris nihil importaret diversum à priori. Cujus oppositum perspicue innuit, cum dicit, *vel dicendum, &c.*

Evasio verò Godoyna refellitur, 1°. 30 Quia S. Doctor expressè loquitur de dilectione Dei, quâ Christus non poterat Deum non diligere, poterat verò non diligere Deum, ut est ratio diligendi creaturas. De ea igitur, ut sic, non loquitur S. Doctor. 2°. Quia S. Doctor respondens objectioni, quod actibus necessariis non mereamur, expressè dicit, actum dilectionis Dei in Christo, non amittere libertatem, nec rationem laudis aut meriti, ex eo quod actus ille sit necessarius, seu non potens non esse; nec hujus rationem reddit, ex eo quod licet actus ille non possit non esse, quatenus tendit in Deum secundum se, possit tamen non esse quatenus tendit in Deum, ut est ratio diligendi creaturas (quod vel exprimere, vel aliquo modo significare debuisset, si necessarium censuisset ad solvendam illam objectionem.) Id ergo non censuit necessarium, atque adeo censuit indifferentiam non esse necessariam ad liberam & meritoriam dilectionem in Christo. 3°. Quia ratio quâ S. Doctor ibi probat, dilectionem Dei, ex determinatione voluntatis Christi ad illam, impotentiaque non ponendi illam, non amittere libertatem, nec rationem meriti; est quia, eo non obstante, Christus ad diligendum Deum non coactè, sed sponte tendit (spontaneo utique, seu voluntario perfecto) & eatenus (inquit) Christus est actus sui dominus. Vel igitur hæc ratio S. Doctoris est vera, & sufficiens ratio libertatis, in illo actu dilectionis, vel non? Si sit: igitur negatio coactionis, perfecta que spontaneitas, est vera & sufficiens ratio libertatis in illo actu dilectionis. Si non: igitur S. Doctor pro ratione libertatis in illo actu attulit id quod non est vera sufficiensque ratio illius, veramque & sufficientem rationem illius (indifferentiam utique) ibi subtrahit; sicque objectioni non satisfecit. Quod verus tanti Doctoris discipulus & venerator non dixerit.

Angelico ergo illo testimonio manet invincibiliter comprobatum, ad libertatem & dominium, seu potestatem voluntatis in actum suum, universim non requiri, quod sic illum velit, ut possit non velle, vel oppositum velle. Nec unico illo loco S. Doctor id adstruit, sed & aliis multis n. 21. relatis. Sicut & 3. contra Gent. 138. ubi agens de errore eorum, qui vota impugnant, ostendit quidem necessitatem voti seu obligationis non minuere, sed augere libertatem & bonitatem actus; sed ad hoc

B b 2

ostendendum generale adfert principium, quòd utique necessitas voluntaria, sive proveniat ex voto, sive ex interiori perfectione, naturalique inclinatione voluntatis, non minuat, sed augeat rationem libertatis, ob rationem ex eodem Angelico Magistro n. 20. depromptam: *Est enim (inquit) duplex necessitas; quaedam coactionis, & hac laudem virtuosorum actuum diminuit, quia voluntario contrariatur: coactum enim est, quod est voluntati contrarium. Est autem quaedam necessitas, ex interiori inclinatione procedens (quam supra n. 21. vocat naturalem necessitatem. Item necessitatem naturalis inclinationis, secundum quam voluntas aliquid ex necessitate velle dicitur, ut felicitatem; secundum quam etiam Deus sua voluntate liberè amat seipsum, licet de necessitate amet) & hac laudem virtuosus actus non minuit, sed auget: facit enim voluntatem magis intente tendere in actum virtutis. Patet enim quod habuit virtutis, quanto fuerit perfectior, eo vehementius facit tendere in bonum virtutis, & minus ab eo deficere. Quod si ad finem perfectionis devenit, quaedam necessitatem infert ad bene agendum (non solum necessitatem obligationis, ut interpretantur Auctores Speciminum doct. Theol. per Belgium manantis p. 1. c. 3. §. 5. sed necessitatem naturalis inclinationis, quae tollit indifferentiam, seu potentiam in oppositum, ut patet in exemplo quod proxime subiungit) sicut est in beatis qui peccare non possunt... nec tamen propter hoc, aut libertati aliquid deperit, aut actus bonitatis.*

32 Non existimo P. Annatum hinc (ut alibi fæpius, dum locutio SS. Doctorum non est ad palatum ipsius) dicturum S. Thomam concionatoriè & exaggeratoriè loquutum, non theologicè: cum contra Gentiles loquatur, qui exaggerationibus & concionibus hyperbolicis non convincuntur, sed efficacibus argumentis, verisque doctrinis. Dicat ergo ipse, dicat & quilibet Assacla ipsius, si nulla est alia vera propriaque libertas, nisi indifferentiæ, sive quæ est cum potentia in oppositum, quomodo ex majori determinatione; minorique proinde indifferentia voluntatis ad unum extremum, scilicet ad bonum, laus, ac proinde libertas virtuosus actus augeatur & perficiatur, uti S. Doctor hinc aperte declarat? Sic enim argumentor: conceptus essentialis veræ, propriæ & perfectæ libertatis (per se) unice consistit in indifferentia seu potentia, vel contrarietatis, vel contradictionis in oppositum. Igitur quo major determinatio, minorque indifferentia, seu potentia, vel contrarietatis, vel contradictionis in oppositum, minor est libertas, minorque proinde laus virtuosus actus. At, juxta S. Doctorem, totum est oppositum. Dicit enim quòd quanto major est necessitas seu determinatio, ex interiori inclinatione procedens, tanto major sit laus virtuosus actus: atque adeò major libertas. Quanto verò major est necessitas seu determinatio & inclinatio in actum virtutis, tanto minor est indifferentia,

seu potestatis, seu contrarietatis, seu contradictionis in oppositum, nullaque potestas in oppositum, si voluntas ad finem perfectionis devenit, sicut est in beatis, qui nec peccare possunt, nec Deum non diligere; nec tamen propter hoc aut libertati voluntatis aliquid deperit (ait S. Doctor) aut actus bonitatis. Igitur conceptus essentialis veræ, propriæ ac perfectæ libertatis, juxta S. Doctorem, in universum non consistit in indifferentia, seu contrarietatis, seu contradictionis; utpote sine qua (juxta S. Doctorem) datur vera, propria, perfectaque libertas amoris, quo beati Deum diligunt.

Nec evadit Annatus, dicendo, quòd S. Doctor non loquatur ibi de libertate actus dilectionis, qui est proprius comprehensorum; sed de libertate aliorum actuum, qui licet sint charitatis, à beatis exercentur cum indifferentia. Quippe nimis evidens est, S. Doctorem loqui de libertate illius actus, quo beati ad finem perfectionis deveniunt; ad quem non deveniunt per alios actus, sed per solum actum dilectionis, qui est proprius comprehensorum. Nimis quoque evidens est, S. Thomam fundare libertatem illam beatorum in perfectissimo voluntario, seu vehementià interioris inclinationis, quæ feruntur in actum virtutis. At in nullo actum feruntur ex vehementiori perfectiorique inclinatione, quam in actum beatificæ dilectionis Dei clarè visi, qui est actus proprius comprehensorum. Et hinc sit

CAPUT VI.

Ostenditur quoque exemplo libertatis Angelorum, hominumque beatorum.

DE ipsis namque Augustinus 22. Civit. ult. 34 dicit: *Erit ergo civitatis illius & una in omnibus, & inseparabilis in singulis voluntas libera, ab omni malo liberata, & impleta omni bono, frenis indeficiente aeternorum jucunditate gaudiorum.* In ipsis ergo S. Augustinus liberam prædicat voluntatem fruementi summo bono, licet inseparabilem & inamissibilem, ac proinde non potentem non esse. Unde l. 3. de lib. arb. c. 3. voluntatem quæ beati sumus, seu beatificam dilectionem, asserit non necessariam (necessitate oppositâ libertati); sed ita voluntariam, ut sit in potestate nostra, adeoque liberam: *Non ergo necessitate (inquit) sed voluntate, in te fiet beatitudo tua.* Et infra: *Sed dico, cum fueris es beatus, non te invivum, sed volentem futurum.* Quali voluntate? ibidem exponit, dum subiungit: *Voluntas nostra, nec voluntas esset, nisi esset in nostra potestate. Porro quia est in potestate, libera est nobis.* Et lib. 1. oper. imperf. n. 103. *Beatissima ista omnino necessitas, quæ necesse est feliciter vivere... Hæc necessitate, sicut necessitas etiam dicenda est, non premuntur, id est, libertate privantur sancti Angeli, sed fruuntur.* Quare? est enim voluntaria felixque necessitas, de qua l. 4. de per-

sect. iust. cap. 4. dicit, quòd in beatis erit tanta libertas, in qua sicut necesse permaneat beate vivendi voluntas, ita sit etiam bene vivendi & nunquam peccandi voluntaria felicitateque necessitas. Cujusmodi profectò necessitas inimica non est libertatis: quia per eam beati sic Deum necessariò diligunt, ut non diligant necessitate voluntatem antecedente, seu involuntarià, sed quia ipsis super omnia placet. Diligunt ergo liberè, juxta dicta n. 17. quia cum summa summèque voluntaria delectatione diligunt: *ibi verò sumus veraciter liberi, ubi non delectamur involti*, ut n. 23. nos Augustinus docuit. Et quia idè Deum summè diligunt, & diligendo laudant, quia Deus ipsis super omnia placet, idè liberà voluntate amant. *Hoc enim liberà voluntate facis, quando amas quod laudas* (inquit Augustinus in Psal. 134.); *non enim ex necessitate, sed quia placet*. Denique ut idem Augustinus rursus ait lib. de morib. Ecl. c. 12. *dilectione in Deum redit animus... quòd quanto fecerit instantius & studiosius, tanto erit beator atque sublimior, & illo solo dominante liberrimus*; beati autem instantissimè & studiosissimè Deo soli Dominatori cordis ipsorum adherent: in ea ergo dilectione liberrimi.

37 Imò libertas nulla tam vera, quàm Deum taliter diligentium, Augustino lib. 1. lib. arb. c. 15. iterum pronuntiant: *Libertas nulla vera est, nisi beatorum & legi aeterna adherentium*. Cætera etiam n. 22. & seqq. allegata ad probandam libertatem actus quo Deus seipsum diligit, valent ad probandam libertatem actus, quo beati Deum diligunt. Et si beati, juxta Augustinum Enchirid. 104. & 105. de corrept. & grat. c. 11. 22. Civit. ult. 3. lib. arb. 5. 12. epist. 89. &c. in non volendo malum non desinunt esse liberi, imò liberrimi, ex hoc quòd malum velle non possint; non est cur, in volendo seu amando summum bonum, liberi, imò liberrimi esse desinant, ex hoc quòd illud non velle, seu non amare non possint. Quippe, ut optimè Seneca l. 6. de benef. c. 21. *quis tam demens est, ut eam neget esse liberam voluntatem, cui non est periculum desinendi, vertendique se in contrarium? cum ex diverso nemo aequè videri debeat liberè velle, quàm cujus libera voluntas usque eò certa est, ut aeterna sit. An si is quoque liberè vult, qui potest statim nolle, is non videbitur liberè velle, in cujus natura non cadit nolle?* Meminerint, qui contrà sentiunt, Angelicæ doctrinæ n. 20. productæ, quòd necessitas naturalis inclinationis, utpote voluntaria, libertati non sit insensita, quòdque licet in appetibilibus de fine ultimo non judicamus iudicio discussionis, vel examinationis, sed naturaliter approbamus, propter quòd de eo non est electio, strictè accepta, sed voluntas; habemus tamen respectu illius liberam voluntatem, licet non electionem strictè sumptam: cum necessitas naturalis inclinationis libertati non repugnet, secundum Augustinum 5. de Civit. Dei.

36 Utque omni ex latere elucescat asserta liber-

tas beatorum in actus suos, etiam in amorem Dei clarè visi, dominiumque & potestas voluntatis ipsorum in eisdem, non obstante quòd non habeant potentiam, seu contrarietatis, seu contradictionis in oppositum, duobus insuper principiis idipsum comprobatur. Primum sic efformatur: si potentia, seu contrarietatis, seu contradictionis, foret universim de essentia veræ ac propriæ libertatis, dominiq; voluntatis in actus suos, reperiri deberet in omni actu verè proprièque libero, sub omni ratione quâ verè proprièque est liber. Sed non reperitur in omni actu verè proprièque libero, sub omni ratione quâ verè proprièque est liber. Ergo major est certa: quia nullus actus sub ulla ratione esse potest verè proprièque liber, sine essentia veræ propriæque libertatis. Probatur minor: quia actus beatorum, secundum quòd cadunt sub divinum præceptum, vel consilium, verè proprièque liberi sunt (cum soli actus liberi cadant sub præceptum vel consilium); voluntas tamen beatorum sic ponit, ut non habeat potentiam, seu contrarietatis, seu contradictionis in oppositum. Neque enim ponere potest actum contrarium ei quem Deus ipsis præcipit, vel consulit: cum sit impeccabilis, & moraliter indefectibilis: nec potest omittere actum divinâ sibi voluntate præceptum, vel consultum, ob eandem rationem.

37 Imò beatorum voluntas nihil, sive quoad substantiam, sive quoad modum & circumstantias, eligere, nihil velle, nihil amplecti potest, nisi quòd consultum divinæ voluntatis speculum responderet eligendum, volendum, amplectendum. Nihil proinde nisi prædictatum (tam quoad substantiam quàm quoad modum, &c.) à prima illa voluntate (tamquam prima omnis creatæ voluntatis regula) quam cognoscere, cognitamque sequi, creaturæ perfectio beatitudoque est; à qua deficere nequit indefectibilis voluntas ipsorum; nec (sine defectu perfectionis) esse potest prima in eligendo, volendo, amplectendo, quæ est secunda in effendo. Et idè S. Thomas 1. p. q. 62. a. 8. dicit, quòd *Angelus beatus non potest velle agere, nisi attendens ad Deum*. Ex quo conficitur quòd necessariò, necessitate voluntariâ & liberâ, amat quicquid amat. Ut enim ait 1. 2. q. 4. a. 4. *Voluntas videntis Dei essentiam, ex necessitate amat quicquid amat* in ordine ad Deum. Sanctus quoque Augustinus l. 13. Confess. c. 15. *Vident* (inquit) *beati faciem tuam, & ibi legunt sine syllabis temporum, quid velit aeterna voluntas tua, legunt, eligunt, & diligunt; (ut profequitur l. 8. Gen. ad liter. c. 4.) secundum eam suas dirigunt voluntates... voluntatem ejus semper facientes. Id enim sibi agendum imperant* (inquit 22. contra Faust. 27.) *quòd ille quem contemplantur, jubet, cujus aeterno imperio liberaliter (id est, liberè) quia suaviter, serviunt. Neque enim aliter agere possunt, nisi sicut decet talem sapientem, qualem idem Augustinus describit 3. Trin. 5. Constituamus ra-*

lem sapientem, cujus anima rationalis jam sit pariceps incommutabilis aeternae veritatis, quam de omnibus suis actionibus consulat, nec aliquid omnino faciat, quod non in ea cognoverit esse faciendum, ut ei subsidius, eique obtemperans rectè faciat.

38 Quod hinc de beatis asserui, de Christo incunctanter est asserendum; quamvis utique fide certum sit, Christum liberè pro omnibus mortuum, passum, &c. suâque morte, passione, &c. nobis gratiam & gloriam promeruisse; nihil interim Christum in substantia, nihil in circumstantia ulla (dum viveret) elegisse, vel eligere potuisse nisi consultâ divinitate, nihil nisi prædictatum à prima voluntate, nihil proinde antecedenter, nihil nisi consequenter ad illam, ob rationem supra allatam. Contrarium quidem Jesuitæ Parisienses asseruerunt in Thesibus defensis 17. Decembris 1691. col. 2. Th. 6. his verbis: *Jus habuit Verbum, humanitati unitum, exigens, ut humanitas dignè Deo, id est, semper & optime ageret, & ex optimo motivo, ex quo posset agere. Hinc stricta obligatio faciendi semper quod est melius. At cum stare non possit talis obligatio cum indifferentia ad utrumlibet, sine qua meritum non est, conveniens fuit, Verbum renuntiare juri illi suo (jure autem cessante, cessat quoque debitum ei correlativum, seu obligatio.) Christus enim, licet merito non indigeret, ut qui perfectissimus simul & beatissimus esset; cum tamen Redemptoris munus in se suscepisset, ut aliis mereretur, libertate opus fuit. Renuntiat Verbum jus ad auxilia efficacia, quibus humanitas ad optime semper agendum, non certè minus infallibiliter, quam liberè induceretur. Fuit ergo liber circa melius, & proinde circa labores, ipsamque mortem, quam non propriè imperatam elegit (ut docent Cyrillus, &c.) velut redemptionis humanae modum excellentissimum, &c.*

39 Verùm non hæc Theologia Sanctorum est, non sequacium paternæ traditionis, sed novacudentium, ut tueri valeant Molinianas de libertate novitates. Facere namque partitionem in vita & actionibus Redemptoris, quarum alia ipsi præcepta fuerint, alia non, & istæ liberæ ac meritoria fuerint, non illæ, quasi præceptum & obedientia obstaculum libertatis ac meriti fuerint in opere redemptionis humanæ; Paradoxum est divinis Scripturis, Traditionique contrarium, in solaque novitatis officina, non in Ecclesia auditum. In Ecclesia namque hætenus audita non fuit, nisi sola Theologia principale Christi meritum constituens in obedientia usque ad mortem, mortem autem crucis; obedientiam verò novitia illa Theologia considerat velut obstaculum meriti in vita Redemptoris, opereque redemptionis hominum. Quandoquidem secundum eam actiones, quæ à Patre præcepta fuerunt Redemptori, nec ipsi liberæ fuerint, nec meritoria; actiones verò quæ ipsi liberæ fuerunt, ac meritoria salutis hominum, ipsi non fuerint præcepta, nec proinde meritum habuerint obedientia. Hanc

verò doctrinam Thomassinus Theolog. dogmat. de Incarn. l. 5. c. 15. monstrosum dicere non dubitat. Est enim (inquit) monstri species, asserere, quod nulli præcepto Patris liberè Christus unquam obediverit, nec eo proinde modo, qui laude dignus fuerit & merito; quòdque divinæ erga Christum providentiæ munus fuerit, fatagere, ne ullâ unquam, vel rarissimâ lege ad suas ipsum actiones obligaret, ne per obedientia legem amitteret libertatis & meriti honorem. Quia injuriosum est divinæ providentiæ præcipuas, excellentioresque Christi actiones legibus ipsius ac directioni subducere, soliusque humanæ voluntatis directioni subijcere. Est quoque injuriosum ipsismet actionibus Christi, quæ magis profectò dignæ sunt Christo, si directioni subsint divinæ providentiæ, humanam voluntatem antecedentem, quam si ab humana dirigantur voluntate, divinam antecedente. Est etiam injuriosum humano generi; utpote cui per hoc surripitur fructus superabundantes infinitarum Christi actionum, quæ non potuerunt non dirigi per leges aeternas Dei Patris. Ipsi denique naturæ injuriosum est; utpote quæ eo ipso indignè tractatur, quo libertas, laus & meritum ipsi admittitur, ex hoc quòd Creatoris sui voluntati per invincibilem obedientiam subijcitur. Quænam christiana plebs novitates istas patienter audiret, si publicis in Catechismis ipsi proponerentur? Pias aures haud dubiè offenderet novitia prædicatio, utpote divinis Scripturis communique Traditioni manifestè adversa. Quid enim Christus in Evangelio dicit? Joan. 5. v. 30. *Non possum ego à meipso facere quidquam. Non quero voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.* C. 6. v. 38. *Descendi de celo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.* C. 8. v. 29. *Quæ placita sunt ei facio semper.* C. 10. v. 17. *Propterea diligit me Pater, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. . . Hoc mandatum habeo à Patre meo.* C. 14. v. 31. *Ut cognoscat mundus quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio, surgite eamus hinc, ad patendum utique, moriendumque pro redemptione generis humani. Siquidem his dictis perrexit ad indebitam mortem (inquit Augustinus) factus obediens usque ad mortem, l. 2. de peccat. merit. c. 29. Enimverò, ut ait tr. 79. in Joan. non habebat meritum mortis, sed habebat ut moreretur præceptum Patris. Et ideo Petrum corripens, quòd ipsum gladio tueri vellet: *Callicem (inquit) quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* Et Apostolo teste Rom. 8. v. 11. *Proprio filio non pepercit Pater æternus, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Et v. 19. *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi; ita & per unius obediendum, justi constituentur multi.* Per eam scilicet obediendum de qua Philipp. 2. v. 8. *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Desinitio quippe Dei consilio & præscientiâ Dei traditus est.* Act. 2.*

v. 23. ad quid traditus? ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem. Hebr. 2. v. 9. Ad hoc significandum c. 10. v. 5. & seqq. ingrediens mundum dicitur; hostiam & oblationem noluit, corpus autem apertum mihi: holocausta pro peccato tibi non placuerunt. Tunc dixi, ecce venio. In capite libri scriptum est de me, ut faciam Deus voluntatem tuam. . . in qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Christi semel. . . una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos. Et post hæc omnia venient Jesuitæ illi, divinamque hanc doctrinam conclusionem decisivam subverrent, dicentes mortem non fuisse Christo proprie imperatam, sed indifferenti voluntati ipsius restitam, ut pro libitu suo eam eligeret vel non eligeret, prout humana voluntas ipsius vellet, alioqui per mortem non meritura. At non sic Christus ipse, non sic Apostolus, non sic Augustinus supra. Non sic Ambrosius l. 5. de fide c. 8. ubi explicans verba ista Apostoli: *Cum in forma Dei esset, exinavit semetipsum, formam servi accipiens: quid est (inquit) in Dei forma, nisi in divinitatis plenitudine? Disce igitur quid sit, formam servi accipiens; id est, plenitudinem perfectionis humanæ, plenitudinem obedientiæ.* Ac si aperte dicat: sicut Christus accipiens à Patre formam Dei, in plenitudine divinæ perfectionis, accepit eam in plenitudine supremi domini atque independentiæ; sic Christus accipiens formam servi, in plenitudine perfectionis humanæ, accepit eam in plenitudine dependentiæ, sive subjectionis & obedientiæ, utpote formæ servi seu humanitati æquæ propriæ & essentialis: atque supremum dominium & independentiam propria est & essentialis formæ Dei, seu divinitati; & quia plene ac per omnia subicere se voluntati divinæ non minus est de plenitudine perfectionis voluntatis humanæ, quam plene & per omnia supremam & independentem esse, est de plenitudine perfectionis voluntatis divinæ. Neque enim humana voluntas esse potest perfecta, nisi secunda sit in eligendo, quæ secunda est in essendo, nisi proinde directæ à divina voluntate, tamquam prima regula omnis voluntatis create, cui per humilem obedientiam & submissionem perfecte se conformare, tota ipsius perfectio, ut supra dixi. Et idem S. Thomas 2. 2. q. 104. a. 3. dicit quod obedientia (cujus speciale objectum est preceptum vocatum vel expressum, ut art. 2. dicit) primas obtinet inter virtutes morales, quodque, per se loquendo, laudabilior est obedientiæ virtus, quæ propter Deum contemnit propriam voluntatem, quam alia virtutes morales, quæ propter Deum aliqua bona contemnit. Denique quod quacumque alia virtutum opera ex hoc meritoria sunt apud Deum, quod stant ut obediatur voluntati divinæ. Nam si quis etiam martyrium sustineret, vel omnia sua pauperibus erogaret, nisi hoc ordinaret ad impletionem voluntatis divinæ, meritoria esse non possent. Quia ergo voluntas humana Christi in omnibus actibus suis, & om-

ni modo volendi perfectissima fuit, nec quidquam velle potuit, nisi modo perfectissimo; idem (ut idem S. Doctor ait 3. p. q. 18. a. 1. ad 1.) quidquid fuit in humana natura Christi, movebatur nisi voluntatis divinæ. Et ad 4. Voluntas humana Christi habuit quemdam determinatum motum, ex eo quod fuit in hypostasi divina, ut scilicet moveretur semper secundum nutum divinæ voluntatis. Et in epist. ad Philipp. c. 2. Voluntas humana Christi in omnibus dirigebatur per voluntatem Patris. Enimvero voluntas Patris jus habebat eam in omnibus dirigendi, nec jus istud abdicare potuit, magis quam abdicare potuerit jus domini, prædientia & superioritatis in omnem creaturam, omnemque motum ipsius. Et confirmatur: quia Christus nihil velle, nihil eligere, nihil amplecti, nihil operari potuit, nisi excellentiori quo potuit modo, quo Pater spectatis omnibus magis glorificaretur. Hoc enim ab ipso exposcebat perfectio charitatis ipsius, excellentiæque humanæ subjectionis ad dictamen æternæ incommutabilisque veritatis ac voluntatis; quæ, tamen non exigat electionem meliorum sublimiorumque, exigit tamen electionem aptiorum (spectatis circumstantiis omnibus) modorum agendi, in ipsa luce æternæ veritatis semper & inmutabiliter ipsi parentium, præ ineptioribus. Ne aliqui veritatis, quam diligebat, & præter quam nihil diligebat, & propter quam cuncta diligebat, & sine cuius dictamine nihil diligebat, cui denique venerat testimonium reddere, solamque ipsam diligere, atque individue sectari, non tam sectator quam discretor, imò ipsius ex parte saltem delector fuisset. Si enim prætermisisset, vel prætermittere potuisset id quod, spectatis omnibus, optimum ad eligendum esse nota sibi veritas dictasset, in eo non veritatis, sed suæ voluntatis sectator fuisset; maxime cum veritas hoc dictare nequeat (spectatis omnibus) optimum esse, ut creatura, aliqua in re, circumstantia, vel modo, suam potius quam Dei sequatur voluntatem, sive quod voluntas secunda in essendo, prima sit in eligendo; nec asseri queat Christum id aliquando prætermisisset, ad quod non prætermittendum ardentissima Dei dilectio nonnullorum in terris Sanctorum mentes adeo vehementer accendit, ut voto sese astrinxerint ad semper agendum quod, spectatis omnibus, Deo gratius intelligerent, prout de S. Theresia legitur in Breviario. Nihil inde tamen deperit libertatis Christi, vel Sanctorum illorum. Quis potius ipsorum voluntas tanto liberior, quanto sanior; tanto autem sanior, quanto divina gratia misericordique subiectior. Augustinus epist. 89.

Alterum principium, quo comprobatur libertas dominiumque libertatis beatorum in amorem beatificum, tamen non habeant potentiam contradictionis, seu contrarietatis in oppositum, est quia amor Dei clarè visus, quo beati non possunt non amare Deum, licet ex quo semel est, non possit in ipsis non esse inamissibilis, & perpetuus; ut talis in ipsis esset,

suo id merito liberæque justitiæ selectione, atque eandem liberâ voluntatis suæ determinatione comparant. Sicut ergo, ob id Deus liber est, liberèque volens creare mundum v. g. quia licet, ex quo semel voluit, ob immutabilitatem suam jam non velle non possit; ad id tamen volendum suâ se liberè voluntate determinavit. Sicut etiam Cacodæmon liberè jam peccat, quia licet jam non peccare non possit; ad eum tamen damnationis & peccaminosæ necessitatis statum suâ se electione liberè determinavit: sic beati jam liberè Deum clarè visum diligunt, quia licet, ex quo semel beatificâ visione donati, non possint Deum non diligere; ad perveniendum tamen ad illum beatificæ visionis, inamissibilisque dilectionis statum suâ se liberâ voluntate determinarunt, eundemque statum merito suo comparant. Videri potest S. Thomas de malo q. 15. a. 5. ad 8. ubi docet, Angelos talis esse naturæ, ut immobiliter perseverent, vel in aversione, vel in conversione, respectu supernaturalis boni. Quare? quia secundum modum naturæ suæ competit ei, ut immobiliter inhereat ei quod per propriam voluntatem elegit. Eo tamen non obstante liberè permanet in eo quod elegit, quia ad liberam perseverantiam, in conversione ad Deum, vel aversione à Deo, sufficit libera electio causæ, ad quam perseverantia illa sequitur. Sufficit etiam quòd asserta ipsius immobilitas in bono vel malo, ipsi voluntaria sit, juxta illud Bernardi in lib. de grat. & lib. arb. *Cælestis Angelus permanet liberè bonus, propria scilicet voluntate, non aliquâ extrinsecâ necessitate. Et verum: nec diabolus libero caret arbitrio, quoniam quòd is non valet in bonum respirare, non aliena facit violentia oppressio, sed sua ipsius in malo obstinata voluntas, & voluntaria obstinatio.*

CAPUT VII.

Sanctis Patribus cap. 4. 5. & 6. productis subscribunt Primarii Scholastici Doctores.

44 **P**ratèr laudatos SS. Patres, superiori assertioni non est dubium suffragari Patres omnes Scholasticosque Doctores c. 8. referendos, qui tradunt, omne voluntarium perfectum, verè & propriè esse liberum, nec aliud ad libertatem requirunt, quàm ut voluntas agat ut voluntas, sive ex sui ipsius & rationis imperio. Quotquot item cum rationali seu voluntaria necessitate libertatem componunt, de quorum numero sunt Alexander de Alès 2. p. q. 7. memb. 3. a. 3. S. Thomas q. 22. verit. a. 5. ad 3. q. 10. de potent. a. 2. ad 5. l. 3. cont. Gent. 158. in 3. dist. 18. a. 2. ad 5. 1. p. q. 82. a. 1. ad 1. S. Bonaventura in 2. dist. 7. q. 2. & dist. 25. q. 2. Henricus Gandavensis quodl. 12. q. 26. Richardus de media Villa in 2. dist. 7. a. 1. q. 2. ad 2. & 3. & in 3. dist. 10. a. 2. q. 1. ad 2. Thomas de Argentina in 3. dist. 12. & dist. 18. a. 3. Marsilius in 3. q. 12. a. 2. Nicolaus de Orbellis in 2. dist. 25.

Sed non minùs insigniter quàm subtiliter, eandem assertionem illustrat Doctor subtilis quodlib. 16. ad q. 2. ubi duplicem distinguit necessitatem, quàm una prævia est ad voluntatem, ut voluntas intelligatur cadere sub necessitate, tamquam impellente in actum, & figente in actu. Si autem sic esset, voluntas ageretur, & non ageret, nec staret in tali actu libertas. Altera est necessitas concomitans, ita quòd ipsa intelligatur cadere sub voluntate, sic quòd voluntas propter firmitatem libertatis suæ, sibi ipsi necessitatem imponit in eliciendo actum, & in perseverando sive figendo se in actu. Et hanc componit cum libertate: eo quòd voluntas (ut voluntas) semper habet suum modum agendi proprium, scilicet liberè. Si quidem voluntas, ut voluntas, non magis potest esse naturaliter activa (id est per modum naturæ) quàm natura, ut est principium distinctum contra voluntatem, potest esse liberè activa. Unde concludit, quòd voluntas divina necessariò vult bonitatem suam, & tamen in volendo eam est libera.

45 Quam quidem doctrinam suam ibidem ad primum articulum principalem hanc ratione confirmat, quia libertas non opponitur necessitati, sed naturæ, sicut contingentia non opponitur naturæ, sed necessitati. Aristoteles namque 1.° Physic. causam activam non dividit in necessariam & liberam, sed in naturam & propositum, id est, in naturalem & voluntariam. Similiter Augustinus 5. Civit. 9. causas per se dividit in naturales & voluntarias. Unde cum differentia ista sint modi directè oppositi primò & immediatè dividentes principium activum; non magis potest voluntas, ut voluntas, esse naturaliter activa, quàm natura, ut est principium activum, distinctum contra voluntatem, potest esse liberè activa. Ita Scotus ad tertium articulum principalem. Non est autem eodem modo philosophandum de libero & necessario (ait idem ad primum articulum principalem) cum non opponantur ad invicem, magis quàm naturale & contingens; idèque voluntas, ut libera, non minùs esse possit necessaria, quàm ignis, ut naturaliter agens, esse possit contingenter agens, pro quanto potest ab agendo impedi.

47 Observazione digna est ratio ista Doctoris subtilis, in gratiam nostræ assertionis, sicut prior illa ratio, quæ probavit necessitatem rationalem (quam S. Bernardus serm. 81. in cant. post Augustinum supra relatum *necessitatem voluntariam* vocat, seu, ut alibi loquitur Augustinus, *necessitatem non prementem*) idè non officere libertati, eo quòd ipsa intelligatur cadere sub voluntate, sic quòd voluntas, propter firmitatem libertatis suæ, sibi ipsi necessitatem illam imponat. Quam etiam rationem Mellifluus Doctor reddit in lib. de grat. & lib. arb. ubi probat, Christum, idè in obedientia libero non caruisse arbitrio, quoniam quòd non posset obedire, non infirma faciebat necessitas, sed firma in bono voluntas, & voluntaria firmitas, sive

sive ut Augustinus lib. de perfect. just. voluntaria felixque necessitas.

- 48 Et ideo eidem assertioni nostrae novissimè (cum Scotistis, ex hoc principio communiter asserentibus, processionem Spiritus sancti liberam esse, libertate essentiali) subscribit Antonius Gonzales de Rosende, è Clericis Regularibus Minoribus Catholici Regis Ecclesiastes, Sanctæque & Generalis Inquisitionis in Hispania Qualificator to. 1. de just. origin. disp. 2. per totam, ad idem n. 83. referens Magistrum sententiarum Guillelmum Parisensem, cum pluribus aliis Antiquis & Modernis.

CAPUT VIII.

Argumenta contraria dissolvuntur.

- 49 Objicies 1°. illud Augustini 5. Civit. 10. Si aliquid est necessarium, non est voluntarium: non igitur liberum.

Respondeo cum S. Thoma 1. p. q. 82. a. 1. ad 1. verbum illud Augustini intelligendum de necessario necessitate coactionis, seu involuntariæ necessitas autem naturalis, seu ex interiori ipsius voluntatis inclinatione procedens, adeòque voluntaria, non auferit libertatem voluntatis, ut ipse in eodem libro dicit. De ea itaque necessitate loquitur Augustinus, quam innumeris locis voluntati opponit, signanter epist. 205. l. 29. contra Faustum in fine lib. de fid. cont. Manich. c. 26. in Psal. 103. ubi sic: Nemo vult quod necesse est. Et 1. 3. de lib. arb. c. 3. ibi: Si enim necesse est ut velit, unde vult, cum voluntas non erit? ubi de ea procul dubio necessitate loquitur, quæ fit aliquid, etsi nolimus; quamque l. 1. op. imperf. cont. Julian. n. 103. necessitatem prementem, & 3. lib. arb. 1. necessitatem dominantem vocat. De qua & Bernardus de lib. arb. c. 3. Quod ex necessitate fit, jam non voluntate, & è converso. Cujusmodi necessitatem fatemur sociam habere non posse libertatem, nec cum ea necessitate quidpiam magis esse posse liberum, quam voluntarium; secus cum necessitate voluntaria. Neque enim voluntaria necessitas magis excludit liberum, quam voluntarium. Ut enim integro tractatu de libero arbitrio Bernardus inculcat, ubi voluntas (ut voluntas) ibi libertas, & liberum est omne quod perfectè voluntarium.

- 50 Objicies 2°. S. Thomas 1. p. q. 41. a. 2. ad 3. videtur retractasse quod supra asseruit de libertate amoris, quo Deus amat seipsum, & de libera processione Spiritus sancti: ait enim, quòd voluntas, in quantum est natura quedam, aliquid naturaliter vult, sicut voluntas hominis naturaliter tendit ad beatitudinem. Et similiter Deus naturaliter vult & amat seipsum. Spiritus autem sanctus procedit ut amor, in quantum Deus amat seipsum, unde naturaliter procedit, quamvis per modum voluntatis procedat. Respondeo negando antecedens: cum enim libertas sit natura voluntatis, ly natura-

Tom. I.

liber, in objecto testimonio, non est terminus oppositus libertati in genere, sed cum ea componibilis, prout ipsemet S. Doctor ibidem q. 82. a. 1. ad 1. necessitatem naturalem cum ea componit, cum Augustino dicens, quòd necessitas naturalis non auferit libertatem voluntatis, si utique sermo sit de naturalitate, non prout natura est principium distinctum contra voluntatem, ut voluntas, sed prout voluntas, etiam ut voluntas, est natura quaedam, sicque intelligitur aliquid naturaliter velle, ut tamen id velit per modum voluntatis, atque adeò voluntariè, voluntario perfectò. Quomodo ly naturaliter loco objecto à S. Doctore accipi, ipsemet tenor verborum objectorum manifestat.

Objicies 3°. quinquaginta duo testimonia ejusdem S. Doctoris apud Annatum in disput. quadripart. de inchoata libertate, quorum pleraque refert etiam Antonius Richardus in lib. de lib. arb. In quibus S. Doctor totus est in tradenda definitione libertatis, liberique arbitrii per potentiam ad opposita, per indifferentiam ad utrumlibet, per exclusionem necessitatis, &c.

Respondeo verissimum esse, S. Doctorem locis illis tradere notionem libertatis à necessitate, sed non notionem libertatis in genere: quia (præter libertatem illam à necessitate, seu electionis, indifferentiæ & contingentiæ, locis illis traditam, atque à Catholicis omnibus admittendam, velut ad meritumque & demeritum in statu natura lapsæ necessariam) aliis locis (cap. 4. & 5. relatis) aliam cum S. Augustino, aliisque SS. Doctoribus, & Scholasticorum Principibus, admittit libertatem, quæ secum compatitur rationalem voluntariamque necessitatem, quam Thomistæ non pauci cum Scotistis, vocant libertatem essentialem, estque libertas, non electionis (quæ est de iis quæ utramque in partem accidere possunt, versaturque circa media); sed simplicis volitionis, quæ est de necessariis, nec versatur circa media, sed circa finem. Nam tamen libertas electionis, sive indifferentiæ & contingentiæ, non sit de fine, sed de mediis, sicut electio ipsa; libertas tamen volitionis, seu essentialis, est de fine, sicut volitio, seu voluntas, ut condistincta ab electione: siquidem volitio & amor finis non servit alteri amoti, seu volitioni (uti servit amor mediolorum); sed maximè est gratiæ sui, maximèque dominans omni alteri amoti: ideoque maximè liber. Nec de eo dubium est in via S. Augustini; cui hoc liberum, quod fit quia volumus, sive quia placet, ut loquitur in Pl. 134. finem enim maximè volumus quia placet. Unde tr. 101. in Joan. de fructu contemplationis, ad quem, tamquam finem, cuncta officia referuntur actionis, dicit, quòd solus est liber, quoniam propter se appetitur, & non refertur ad aliud. Hinc servit actio, ad hunc refertur quidquid bene agitur, &c. Et 1. Musica 2. Quando (inquit) censet aliquam rem prestare, & quasi dominari, an

C c

cum propter seipsam, an cum propter aliud appetitur: quis negat, cum propter seipsam? Confer alia testimonia, tam Augustini quam S. Thomæ n. 26. & seqq. relata, aliaque quibus ex utroque illo Ecclesiæ sole, supra probavimus quod Deus liberè amat suam bonitatem tamquam voluntatis suæ finem, quodque & nos liberè amamus felicitatem, quodque licet de fine ultimo non sit electio, sed voluntas (ut ait S. Thomas q. 24. verit. ad 20.) habemus tamen respectu illius liberam voluntatem.

52 Objicies 4°. Pius V. Gregorius XIII. & Urbanus VIII. damnant hanc propositionem trigessimam nonam: *Quod voluntariè fit, etiamsi necessitate fiat, liberè tamen fit.* Item hanc sexagesimam sextam: *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.*

Respondeo propositiones illas (salvâ doctrinâ S. Augustini, aliorumque SS. Doctorum, ac primariorum Scholasticorum superioribus capitibus probatâ) meritissimè ab Ecclesia damnatas esse, vel quatenus ad liberum amplius non requirunt quàm esse voluntarium, & sine violentia; cum tamen improvili motus voluntatis, tamen voluntarii (utpote à voluntate profluentes) & sine violentia, non ideò tamen liberi sint. Vel damnatæ sunt, quatenus procedunt ex falso supposito, quod sola libertas à peccato sit libertas propriè dicta, libertas verò à necessitate non sit libertas nisi improprie & secundum analogiam, prout eam vocat Bajus lib. de lib. arb. c. 5. Vel denique damnatæ sunt, quatenus indefinitæ, nec excipientes (prout excipere oportebat) libertatem electivam, ad merendum & demerendum requisitam, in statu naturæ lapsæ, à quâ sacræ Litteræ, SS. Patres, & Ecclesia usque adedò volunt abesse necessitatem, id est, determinationem ad unum, non relinquenter potentiam ad oppositum, ut S. Thomas q. 6. de malo hæreticam pronuntiet opinionem, ponentem quod voluntas hominis ex necessitate, sine coactione tamen, movetur ad aliquid eligendum: *Tollit enim (inquit) rationem meriti & demeriti in humanis actibus, &c.* Et Innocentius X. pariter ut hæreticam damnavit hanc propositionem: *Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.* Constat igitur libertatem à necessitate requisitam esse ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ. Assertores verò damnatarum illarum propositionum eam non requisivisse, patet ex collatione earundem propositionum cum 41. *Is libertatis modus, qui est à necessitate, sub libertatis nomine non reperitur in Scripturis:* in quibus haud dubiè fit mentio libertatis requisitæ ad merendum & demerendum, &c. Necnon cum 5°. *Prava desideria, quibus ratio non consentit, & qua homo invidios patitur, sunt prohibita præcepto, Non concupisces, sive sunt vera legis inobedientia, ut aiunt propositione quinquagesimâ primâ. Necnon cum 67. *Homo peccat, etiam damna-**

biliter in eo quod necessario facit. Et cum 68. *Infidelitas pure negativa, in his in quibus Christus non est prædicatus (quique proinde credere in Christum non possunt) peccatum est.* Ex damnatis itaque propositionibus illis, conficitur quidem, ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ necessariam esse libertatem à necessitate, ampliusque requiri ad liberum, quàm voluntarium sine violentia; sed nihil conficitur contra doctrinam SS. Patrum, primariorumque Doctorum, quod omne voluntarium perfectum sit verè ac propriè liberum; quodque proinde necessitas rationalis & voluntaria, quâ Deus amat seipsam, vel Christus & beati diligunt Deum, sit componibilis cum vera proprièque dictâ libertate dicti amoris ac dilectionis; tamen non cum electiva (de qua mentio fit in factis Litteris) nec proinde cum libertate requisita ad meritum & demeritum hominis lapsi.

Dico ad meritum & demeritum hominis lapsi, sive in statu naturæ lapsæ, uti habet propositio illa per Innocentium X. damnata: ut pateat ex ipso tenore damnatæ illius propositionis, damnationem ipsius non præjudicare doctrinâ S. Thomæ n. 27. laudatæ, quod, etiamsi liberum arbitrium Christi non potuerit non diligere Deum, tamen ex hoc non amiserit libertatem, aut rationem laudis, sive meriti in illa dilectione, quodque proinde, cum necessitate rationali & voluntaria, steterit in Christo libertas sufficiens ad meritum. Quæ etiam fuit sententia S. Bonaventuræ in 3. dist. 12. & dist. 18. q. 2. Richardi de media Villa in 3. dist. 10. a. 2. q. 1. ad 2. Thomæ de Argentina in 3. dist. 12. & dist. 18. a. 3. Marfilii in 3. q. 12. a. 2. Damnatio quippe illius propositionis solâ præjudicat opinioni cum necessitate componenti meritum in statu naturæ lapsæ, in quo non fuit Christus.

Ex hoc verò quod probabile sit, actum necessarium necessitate rationali & voluntariâ fuisse meritorium in Christo, conficitur probabilitas opinionis, quæ ponit necessitatem rationalem actus, ex natura rei non obstat merito hominis lapsi, sed ex positivo decreto Dei dumtaxat. Alias tam obstatet merito Christi, quàm hominis lapsi: cum necessaria ex natura rei tam habuerint locum in Christo, quàm in homine lapsò.

Proinde quod S. Thomas laudatâ q. 6. de malo dicit: *Non enim videtur esse meritorium, quod aliquis sic ex necessitate agit, quod vitare non potest:* non continet rationem universalem, pro omni statu, ut patet ex allata ipsius doctrina de Christo; sed pro statu naturæ vertibilis ad malum. In quo indifferentia non est conditio ad meritum ex parte actus essentialiter requisita, sed accidentaliter, ex sola extrinseca voluntate Dei, quem ex allata Ecclesiæ declaratione scimus sic disposuisse, pro statu naturæ lapsæ, non pro omni omnino statu. Sic etiam id quod S. Doctor allegat ibidem de præcepto, non procedit pro omni statu, si-

quidem actus necessarius necessitate rationali in Christo cadit sub præcepto legis naturalis, quâ Christus adstrictus fuit ad Deum in omni actu suo diligendum, quod non facere non potuit.

56 Obijcies ultimò, de iis non est libertas, nec liberum arbitrium, de quibus non est deliberatio. Sed deliberatio non est de iis ad quæ voluntas ex necessitate movetur, sed solum de iis quæ potest velle & non velle. Ergo.

Respondeo primò deliberationem posse dupliciter accipi: vel strictè, pro ratione ex prævia dubitatione discutiende, & velut ad statem appendente hinc & inde rationes, quæ voluntatem ad volendum movere possunt, vel à volendo removere, ut fit in homine: vel pro ratione, absque prævia dubitatione & consultativa inquisitione, subito acceptante unam partem præ altera pariter acceptabili, ut fit in Angelis. Vel latè, pro quacumque ratione dirigente & regulante iudicium, sive Dei, sive Angeli, sive hominis. Quomodò omne voluntarium perfectum in Deo, Angelo & homine dici potest deliberatum; & actus humanus à S. Thoma 1. 2. q. 1. ad 1. definitur *actus qui à voluntate deliberata procedit*, sive ex *deliberatione rationis*, ut ait ad 3. Tametsi ergo libertas non sit, nisi de iis de quibus est deliberatio, vel strictè vel latè sumpta; nec libertas electionis, seu indifferentiæ, sit nisi de iis, de quibus est deliberatio strictè accepta: libertas tamen simplicis volitionis, seu essentialis, de iis est, de quibus non est deliberatio strictè, sed latè accepta: cum de iis sit, quæ non iudicamus iudicio discussionis, vel examinationis, sed naturaliter approbamus, ut docet S. Thomas proximè referendus.

Respondeo secundò, cum eodem S. Doctore in qq. disput. q. 29. de grat. Christi a. 8. ad 1. *Quod deliberatio duo importat, scilicet perceptionem rationis cum certitudine iudicii, de eo de quo fit deliberatio. . . Et sic fuit in Christo. Potest etiam dicere discussionem*; sive inquisitionem; & sic importat discursum quandam. Unde non potest esse in instanti. Et tali deliberatione Christus non indigebat, quia non erat ipsi dubitatio de agendis. Talis proinde deliberatio non est de ratione libertatis universim, utpote sine qua libertas fuit in Christo.

CAPUT IX.

Tametsi non omnis vera libertas, sit libertas à necessitate; libertas tamen à necessitate, seu electionis, & indifferentiæ, necessaria est ad merendum & demerendum, in statu natura lapsæ, nec ad hoc satis est libertas à coactione.

57 **E**st de fide, satisque probatum manet ex dictis num. 52.

CAPUT X.

Ad libertatem indifferentiæ, necessariam ad merendum & demerendum in statu natura lapsæ.
Tom. I.

sa, requiritur potestas agendi vel non agendi, &c. non tamen componendi non actionem cum omnibus ad agendum requisitis.

UNicum quippe fundamentum Authorum id requirantium, est fabricata ab ipsis definitio libertatis indifferentiæ: *Causa libera, libertate indifferentiæ, est qua positis omnibus ad agendum requisitis, cum vis tam componere potest non actionem, quam actionem.* Verùm etsi libertas indifferentiæ, quæ à S. Thoma 1. p. q. 83. a. 4. definitur *facultas electiva*, sit facultas seu potentia ad agendum, simul & non agendum; ad eamque necesse sit, potentiam ad non agendum illam permanere, etiam sub omnibus prærequisitis ad agendum: ad eam non ideò necessaria est potentia componendi non actionem cum omnibus prærequisitis ad agendum. Stat enim potentiam non agendi illam permanere sub omnibus prærequisitis ad agendum, cum iisque componi; tametsi cum iis non componatur non actio: Sicut stat prædestinatum, sub decreto Dei ipsum prædestinante, posse damnari, potentiamque istam cum eo decreto componi, tametsi cum eo non componatur actualis damnatio ipsius. Ad facultatem verò electivam, atque adeò ad libertatem indifferentiæ, sufficit potentiam ad non agendum illam permanere, simulque stare & componi cum omnibus requisitis ad agendum, tametsi non actio cum iis non componatur: cum hoc ipso verificetur facultas electiva, quod *possumus unum recipere, alio recusato*, ut docet S. Thomas loco citato a. 3.

Rejicienda proinde est illa definitio: quia nova. Teste namque invicto illo gratiæ perse efficacis coram SS. Pontificibus Pugile, Thoma de Lemos, in sua Panoplia gratiæ to. 3. l. 3. tr. 2. c. 3. n. 29. primarii Patroni illius, Molina & Suarez, eam non ex Aristotele, aut doctrinâ ejus, non ex Augustino, & SS. Patribus, non ex Magistro sententiarum, S. Thoma, aut Doctore ex gravioribus, sed ex Almaino in suis Moralibus didicerunt, & ex Holcot in 1. q. 3. a. 2. Ante quos nullum ex Antiquioribus proferunt, nec proferre possunt. Nullum certè ipsis antiquiorem Molinæ sequaces hactenus exhibere potuerunt, nec verificare, quod suis in Thesis non semel asseruerunt, quòd utique libertatem, illâ ipsorum definitione comprehensam, "Aristoteles cum Peripateticis, D. Thomas cum Theologis, S. Augustinus cum Patribus, Traditio cum Scripturis, Pontifices Romani cum Conciliis tradiderunt." Tametsi enim tradiderint libertatem electivam, explicatam & definitam per potentiam agendi & non agendi, vel opposita agendi; non magis inde consequens est, Aristotelem cum Peripateticis, D. Thomam cum Theologis, S. Augustinum cum Patribus, &c. tradidisse libertatem electivam, explicatam per potentiam componendi non actionem cum omnibus prærequisitis ad agendum, quàm Doctores & Authores omnes Catholicos, etiam

Thomistas, & omnes gratiæ per se efficaciæ defensores libertatem electivam sic explicatam & definitam tradere, ex eo quod libertatem electivam tradant & admittant, eandemque explicent per potentiam agendi & non agendi, vel opposita agendi. Quam explicationem, licet Catholici omnes libentissimè admittant; omnes tamen gratiæ per se efficaciæ defensores, cum Thomistis, imò cum Scripturis, Conciliis, Pontificibus, Patribus n. 62. referendis negant libertatem electivam consistere in potentia componendi non actionem cum omnibus prærequisitis ad agendum, & gravissimas ob rationes negant, quarum nonnullas subiicimus.

60 Prima ratio, contra novam illam Recentiorum definitionem, est quia videtur manifestè repugnare rationi libertatis electivæ, quam S. Thomas & Aristoteles tradiderunt, eaque admittenda sequeretur, eundem S. Thomam & Aristotelem, sustulisse electivam libertatem, prout multis ostendimus to. 1. de Deo dist. 8. q. 5. a. 8.

61 Secunda ratio est, quia eadem definitio à Christo & beatis eliminat omnem electivam libertatem. Ut enim c. 5. monstravimus, nihil in substantia, nihil in circumstantia ulla Christus in terris elegit, vel eligere potuit; nihil beati in cælis, nisi prædictatum à consulto speculo divinæ voluntatis, præcipientis vel consulentis. Una proinde ex conditionibus requisitis ad agendum, in Christo & beatis, fuit & est dictamen illud, & speculum consultum divinæ voluntatis, præcipientis vel consulentis. Cum igitur Christus (utpote impeccabilis & moraliter indefectibilis) non potuerit; nec beati (ob eandem rationem) possint componere non actum cum divina voluntate præcipientem vel consulentem actum (si enim hoc possent, possent peccare, vel moralem defectum admittere) in Christo non fuit, nec in beatis est potentia componendi actum cum omnibus prærequisitis ad actum, nec proinde libertas electiva, si legitima sit definitio illa. Vide de hoc argumento plura to. 1. dist. 9. q. 3. n. 342. & seqq.

62 Tertia ratio est, quia pariter eliminat libertatem electivam à nobis viatoribus, sub gratia efficaci, qualem nobis deprædicant Scripturæ, Concilia, Pontifices, Patres. Deprædicant enim gratiam per se antecedenter efficacem, efficaciæque suæ antecedente invincibiliter infufragabiliterque donantem, atque in nobis operantem actum ad quem datur; deprædicant pariter ejusdem gratiæ ad singulos actus salutares necessitatem (ut lib. 9. Deo dante monstrabimus) quæque proinde sit unum e prærequisitis ad quemlibet actum salutarem. Perspicuum est autem, cum gratia per se antecedenter efficaci, invincibiliterque & infufragabiliter in nobis operante salutarem actum, componi non posse non actum (aliàs gratia illa per se foret invincibilis & infufragabilis, sive in nobis invincibiliter infufragabiliterque ope-

rans actum & non foret): igitur perspicuum est, libertatem electivam componi non posse cum gratia efficaci, qualem nobis deprædicant Scripturæ, Concilia, Pontifices, Patres, si de ratione ac definitione illius sit potentia componendi non actum cum omnibus prærequisitis ad actum. Igitur definitio illa eliminat à nobis viatoribus libertatem sub gratia efficaci, qualem nobis deprædicant Scripturæ, Concilia, Pontifices, &c. Nec proinde Scripturæ, Concilia, Pontifices, Patres patrocinantur, sed advertantur definitioni illi.

Quarta ratio est, quia definitio illa infert 63 propositionem à Sixto IV. damnatam, videlicet: *Quod ex inimpedibili per necessariam sequitur consequentiam, hoc inimpedibile ac necessarium est.* Ex ea namque definitione sequitur, actum per necessariam consequentiam consequentem decretum Dei, per se antecedenter efficacem, à creaturaque inimpedibile, necessarium esse, non à necessitate liberum: cum non actus componi nequeat cum ejusmodi decreto de actu. Sequitur ergo propositio illa damnata. De qua videri possunt quæ dixi to. 1. de Deo dist. 9. n. 36.

Ultima ratio est, quia sine potentia componendi non actum, cum omnibus prærequisitis ad actum, verificatur totum quod Scripturæ, Traditio, Concilia, Pontifices, Patres, tradunt de libertate electiva. Verificatur enim sub prærequisitis illis potentia agendi & non agendi: ut enim potentia non agendi verificetur sub omnibus prærequisitis ad agendum, potentia quidem non agendi componi debet cum omnibus prærequisitis ad agendum; sed necesse non est quod actus istius potentia, seu ipsa non actio cum iis componatur, componi possit. In eo verò quod potentia non agendi componatur cum omnibus ad agendum prærequisitis, tamen actus istius potentia, seu ipsa non actio, cum iis nec componatur, nec componi possit, nulla major est contradictio, quam sit in eo quod potentia finaliter peccandi componatur cum perseverantiæ dono, tamen cum eo finale peccatum, nec componatur, nec componi possit. Item nulla in eo contradictio major, quam sit in eo quod potentia se damnandi componatur cum prædestinatione alicujus ad gloriam, tamen actualis damnatio ipsius cum ea non componatur, nec componi possit. Denique in eo nulla contradictio major, quam sit in eo quod Deus per voluntatem suam, per se antecedenter efficacem, infallibiliter præservare velit aliquem à defectu, non reddendo tamen ipsum indefectibilem: quæ duo non minus compossibilia sunt, quam quod Deus, per infallibilem suæ providentiæ ordinem, velit lampadem aliquam præservare ab extinctione, non reddendo tamen ipsam inextinguibilem. Quo casu extinguitas & defectibilitas componitur cum tali providentiæ ordine, divinaque voluntate, tamen actualis extinctio & defectus cum ea non componatur.

Et per hunc modum Deus agit cum iis, 66

quos per dispositionem suam voluntatis, specialiterque suae providentiae ordinem, per se antecedenter efficacem, vult ad se efficaciter convertere, vult bonum agere, &c. sic enim omnia disponit, sic voluntatem ad agendum movet, ut quamvis eam à defectu infallibiliter praeservet, non tamen indefectibilem reddat; sed, relicta ipsi suam intrinsecam & absolutam defectibilitatem, solum impedit, ne ipsa in actum, sive in actualem deficientiam prorumpat, juxta illud Augustini l. de corrept. & gratia c. 12. *Subvenit est igitur infirmitati humane ut divina gratia infallibiliter & insuperabiliter ageretur; & ideo, quamvis infirma (id est, defectibilis, seu potens deficere) non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur.* Ad quem locum Scholiastae Lovanienses in annotationibus suis: „ Non sentit (inquiunt) Augustinus electos à via recta declinare, & superari à tentatione non posse, sed tam potentem eis dari gratiam, ut, quamvis infirmi & imbecilles, tamen nec declinent nec superentur de facto, ut non negata peccandi potentia, sed eventus tantummodo significetur, id quod verba illa fati indicant, & ideo, quamvis infirma, &c. Ecce quomodo Deus, secundum Augustinum, per gratiam efficacem infallibiliter impedit actualem humanam voluntatis defectum, illam nec impedita deficienti potentia. Idem clarius adhuc exprimit Prosper (Augustini discipulus) vel quisquis est Author libri de vocatione Gentium l. 2. c. 2. *Deus ad obediendum sibi ipsum velle sic donat (utique insuperabiliter, prout Augustinus expressit) ut etiam à perseverantibus, illam mutabilitatem, quae potest nolle, non auferat.*

67 Denique S. Thomas praemissa omnia mirifice illustrat, clarissimeque confirmat q. 23. vetit. a. 5. ubi imprimis ostendit, voluntatem Dei, licet per se agens fortissimum, potius esse causativam firmativamque, quam everisivam libertatis actuum volitorum, eo quod vi & efficaciâ ipsius non solum infallibiliter sequantur effectus, quos esse vult, sed etiam eo modo quo eos esse vult, quodque adeo effectus, quos esse vult liberos, vi & efficaciâ ipsius sequantur infallibiliter, cum suo modo libertatis, atque adeo sic ut possint non sequi potentia antecedenti, tamen non possint non sequi potentia consequenti: quia (inquit) *voluntas divina est agens fortissimum, oportet ejus effectum ei omnibus modis assimilari, ut non solum fiat quod Deus vult fieri, sed ut eo modo fiat quo vult fieri, ut necessario vel contingenter... & sic non dicimus, quod aliqui divinorum effectuum sint contingentes solummodo propter contingentiam causarum secundarum, sed magis propter dispositionem divinae voluntatis.* Deinde ad 5. explicat, uti nos supra, quomodo bene stet voluntatem hominis posse (potentia antecedenti) non ponere effectum à Deo efficaciter volitum, efficaciâ antecedenti, tamen cum voluntate Dei, taliter efficaci, non stet effectum illum non poni de facto:

Quamvis (inquit) non esse effectus divinae voluntatis non possit (potentia consequenti, seu actuanda) simul stare cum divina voluntate; tamen potentia deficienti effectum, simul stat cum divina voluntate. Non enim sunt illa incompossibilia, Deus vult istum salvari, & iste potest damnari; sed ista sunt incompossibilia, Deus vult istum salvari, & iste damnatur. Quia scilicet Deus non vult ipsum salvari utcumque, sed vult ipsum salvari liberè, atque adeo cum potentia in oppositum, ac per consequens ex vi efficacique divinae voluntatis utrumque infallibiliter sequitur. *Cum enim causa fuerit efficax ad agendum (aitursum l. p. q. 19. a. 8.) effectus consequitur causam, non tantum secundum id quod fit, sed etiam secundum modum fieri vel essendi... Cum igitur voluntas divina sit efficacissima, non solum sequitur quod fiant ea quae Deus vult fieri, sed quod eo modo fiant, quo Deus ea fieri vult, &c. Nec libertati contingentiaeque effectuum, quos divina voluntas vult fieri liberè & contingenter, obstat quod divina voluntati humana voluntas nequeat resistere (juxta illud Rom. 9. *Voluntati ejus quis resistit?*) Ut enim angelicè respondet ad 2. *Ex hoc ipso, quod nihil voluntati divinae resistit, sequitur quod non solum fiant ea quae Deus vult fieri, sed quod fiant contingenter, id est, cum potentia in oppositum, vel necessario quae fieri vult.* Et ne putetur agere de divina voluntate, solum irresistibili, seu inimpedibili, & efficaci ex suppositione consequente, non ex suppositione antecedente humanam voluntatem; contrarium aperte declarat in responsione ad 3. ubi cum sibi objecisset hoc argumentum: *Illud quod habet necessitatem ex priori, est necessarium absolute... sed res creata à Deo, comparatur ad voluntatem divinam, sicut ad aliquid prius, à quo habent necessitatem (cum haec conditionalis sit vera, si aliquid Deus vult, illud est, omnis autem conditionalis vera est necessaria): sequitur ergo quod omne quod Deus vult, sit necessarium absolute.* Respondet, concedendo, quod res creata comparatur ad voluntatem divinam, sicut ad aliquid prius, à quo habent necessitatem; negando verò quod ex illo priori habeant necessitatem absolutam: *quia posteriora habent necessitatem à prioribus, secundum modum priorum. Unde & ea quae sunt à voluntate divina, talem necessitatem habent, qualem Deus vult ea habere, vel absolutam, vel conditionalem tantum. Et sic non omnia sunt necessaria absolute.**

Aliarum objectionum solutionem vide to. 1. 68 de Deo distinct. 9. q. 3. à n. 36. ad 37a. & distinct. 11. n. 252. & seqq. Quia verò praecipua est, quod ad impossibile non datur potentia. Cum igitur impossibile sit, voluntatem hominis non agere id, ad quod agendum à Deo movetur per motionem seu dispositionem per se antecedenter efficacem; ad id non agendum non est in voluntatis hominis potentia, nec proinde agendi libertas, sed necessitas. Ne istud quidem argumentum omisit Angelicus Doctor,

fed illud sibi objecit r. 2. q. 10. a. 4. in tertio argumento, cuius hæc verba sunt: *Possibile est, quo posito non sequitur impossibile. Sequitur autem impossibile, si ponatur quod voluntas non velit hoc, ad quod Deus eam movet* (quia secundum hoc operatio Dei esset inefficax): *non est ergo possibile, voluntatem non vellet hoc, ad quod Deus eam movet: ergo necesse est eam hoc velle.* Ad quod responder ut sequitur: *ad 3. dicendum quod si Deus movet voluntatem ad aliquid, impossibile est poni* (id est, cum eo componi) *quod voluntas ad illud non moveatur. Non tamen est impossibile simpliciter. Unde non sequitur quod voluntas à Deo ex necessitate moveatur.* Quare non est impossibile simpliciter? quia Deus vult illam permanere potentiam absolutam, seu antecedentem voluntatis in oppositum, solumque impedire vult, ne potentia ista de facto in oppositum actum, sive in non velle prorumpat. Actus itaque istius potentiae, seu non volitio, solum est impossibilis secundum quid, in quantum incomponibilis cum efficaci voluntate, quâ Deus vult esse volitionem; non verò impossibilis absolute: cum eadem illâ voluntate Deus velit esse possibilem, solumque impediat ne ista possibilitas exeat in actum. Et idem actus istius potentiae, seu non volitio, solum est impossibilis secundum quid, in quantum incomponibilis cum efficaci voluntate, quâ Deus vult ut humana voluntas velit; non verò impossibilis absolute: quia efficaci illâ voluntate Deus vult esse absolute possibilem, non impossibilem, solum impediens actualem ipsius existentiam. Neque enim vult humanam voluntatem velle quomodocumque, sed liberè, & cum potentia, adedque possibilitate in oppositum.

69 Et hoc est quod sibi volunt Thomistæ, cum aiunt, Deo per se efficaci (efficaciâ antecedenti) volente ut voluntas hominis velit, non volitionem solum esse impossibilem in sensu composito, non in sensu diviso. Quodque vulgata definitio causæ electivè liberæ, causâ libera est, *que positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest agere & non agere*, intelligenda non sit in sensu composito, sed in sensu diviso. Non quidem in sensu diviso, quo potentia ad non agendum dividatur à prærequisitis ad agendum (uti sensum divisum Thomistarum perperam exponunt sectatores Molinæ, Thomistis imponentes quod non dicunt) sed quo potentia ad non agendum dividatur à suo actu, sive à non actione: ita ut non actio, seu actionis omisso, numquam componatur cum omnibus ad agendum prærequisitis.

70 Eundem sensum habet, quod aiunt, causam electivè liberam, sub omnibus ad agendum prærequisitis, posse non agere, potentiâ antecedenti; secus potentiâ consequenti. Potentia quippe illa antecedens, est potentia divisa ab actu suo; potentia verò consequens, est potentia cum actu suo conjuncta, sive potentia actuata.

71 Atque hoc, similive modo, de electiva li-

bertate philosophantur; qui pro ipsius definitione primò non consulunt Philosophiam, sed Scripturam, Traditionem, Concilia, Pontifices, Patres, eorumque documentis accommodant definitionem libertatis. Istud utique munus est Philosophi ac Theologi Christiani; cuius non satis memores fuisse videntur Auctores definitionis, quam toto hoc capite confutavimus. Si enim primò consulissent Scripturam, Traditionem, Concilia, Pontifices, Patres, seu Spiritum sanctum in iis loquentem, non fabricassent philosophicam libertatis definitionem, allatis Scripturæ, Ecclesiæ & Patrum de voluntate Dei, libertate Christi & beatorum, &c. documentis parum consonam; ubi nos per omnia consonam tradimus; aliter tamen (cum sanctis Doëtoribus) philosophantes de libertate viatorum, sub decreto Dei per se antecedenter efficaci; aliter de libertate Christi & beatorum sub præcepto vel consilio Dei. Ista namque libertas (utpote non solum impeccabilis, sed & moraliter indefectibilis, seu incapax moralis imperfectionis) non consistit in potestate omittendi actum, divinâ sibi voluntate præceptum vel consultum, sive in sensu composito præcepti, vel consilii, sive in sensu diviso; quasi potentiam habeant omittendi actum, divinâ sibi voluntate præceptum, vel consultum, sed potentiam à suo actu divisam (alias habent potentiam peccandi, vel moralem imperfectionem admittendi, à suo saltem actu divisam); vel quasi potentiam habeant dividendi à se divinum præceptum vel consilium, cum voluntas ipsorum, utpote secunda in essendo, absque peccato vel imperfectione esse nequeat prima in eligendo, nec proinde non possit non esse pedissequa divinæ voluntatis, præcipientis vel consulentis; nec possit velle quidquam, nisi prædictatum à consulto divinæ voluntatis præcipientis vel consulentis speculo, ut supra vidimus. Libertas proinde ipsorum (utpote solum electiva, *servato ordine finis*, cumque subordinatione ad divinam voluntatem, ut antè) solum consistere potest in potestate omittendi actum divinâ sibi voluntate dictatum, secundum se spectatum, præscindendo à divina voluntate ipsum præcipientem, vel consulente; quæ cum intrinsicè non attingat, nec immutet naturam istius actus, nec det ipsi intrinsicam essentialemque connectionem cum fine (ad cuius amorem beati sic necessitantur, ut nihil eligere queant, nisi servato ordine illius) non necessitat voluntatem Christi & beatorum, ad ponendum actum illum secundum se spectatum.

Libertas verò electiva viatorum, sub decreto Dei, per se antecedenter efficaci (de gratia sileo, uti jubet Ecclesiâ) cum non sit impeccabilis nec moraliter indefectibilis, est quidem cum potentia deficiendi, seu omittendi actum, à Deo voluntate per se antecedenter efficaci volitum, sed in sensu diviso n. 69. explicato, non in sensu composito. Quia vi & efficaciâ istius divinæ voluntatis, seu decreti, voluntas

voluntas hominis infallibiliter agitur, ne de facto deficiat, tamen deficere possit, ut supra explicatum est.

CAPUT XI.

Non omne voluntarium perfectum, liberum est libertate electionis, seu indifferentia; tamen liberum sit, libertate proprie dicta, vel scilicet libertate electionis, vel libertate simplicis volitionis, seu essentiali.

73 Quod non omne voluntarium perfectum, liberum sit libertate electionis, seu indifferentia, patet in amore, quo se Deus amat, & in amore quo Christus, & beati Deum beatissime diligunt.

74 Quod autem omne voluntarium perfectum, liberum sit, libertate proprie dicta, vel scilicet electionis, vel simplicis volitionis, &c. (quam esse veram propriamque libertatem, constat ex dictis a cap. 2. ad 9.) probatur primo ex S. Augustino, cujus tam constans sententia est, ut nihil in ipso decantatus. Libro namque 2. de grat. & lib. arb. c. 15. dicit, quod *semper est in nobis voluntas libera*, quando scilicet agit ut voluntas, id est, ex dictamine ducturque rationis. Qualiter agit, quodcumque agit voluntarie, voluntario perfecto. Omne proinde voluntarium perfectum est liberum. *Si enim liberum non est, non est voluntas* (ait l. de duab. animab. c. 11.) sive non est voluntarium. Eadem communis est aliorum Patrum sententia, ut proxime videbimus.

75 2°. Probatur ratione, quam idem Augustinus tradit in locis n. 16. relatis: quidquid in nostra est potestate, nobis verè & proprie est liberum. Atqui omne voluntarium perfectum in nostra est potestate, *quia nihil iam in potestate nostra, quam voluntas nostra*. L. 3. de lib. arb. c. 3. Quod autem nobis liberum sit, omne quod in nostra est potestate, probat Augustinus ibidem, *quia non aliud quidquam est in potestate nostra, nisi quod volumus adesse*. *Voluntas igitur nostra, nec voluntas esset, nisi esset in nostra potestate*. Porro *quia est in voluntate nostra, libera est nobis*. Non enim est nobis liberum, quod in potestate non habemus, aut potest non esse, quod habemus.

76 Hanc rationem, non ex solo Augustino, sed ex communi Patrum doctrina esse depromptam, patet ex dictis citato n. 16. Et ideo dixi supra, assertionem nostram, communem esse SS. Patrum sententiam. Siquidem Patres *liberum arbitrium voluntatem esse desinierant*, ait Damascenus l. 2. orthod. fid. c. 14. voluntatem utique rationalem. Sequitur enim: *nam si rationis particeps est, utique & libera*. Unde ad praecedendam omnem tergiversationem, seu tergiversationis ansam, ibidem addit quod *arbitrii libertas, nihil est aliud quam proxime explicata voluntas*; sicut & ipsa eadem voluntas, nihil aliud est, quam *mentis imperatricis liber motus*.

Consonant Anselmus de casu diab. c. 5. *Vel- 77*
le nemo potest invitus: quia nemo potest velle, nolens velle: nam omnis volens, ipsum suum velle vult... quomodo itaque non est libera voluntas, quam aliena potestas, sine suo consensu subicere non potest? Et S. Bernardus l. de grat. & lib. arb. *Quod ex voluntate, jam non ex necessitate (involuntaria utique) sed voluntarium. Si autem voluntarium, & liberum. Nam ubi consensus, ibi & libertas. Et hoc est quod puro dici liberum arbitrium. Ipsam enim voluntatem, quia impossibile est de seipsa sibi non obedire, etiam impossibile est sua privari libertate.* Et Hugo de S. Victore in Sum. sent. tr. 2. c. 4. & tr. 3. c. 8. & 9. *Liberum arbitrium ex eo dicitur, quia est voluntarium. Nam ex quo voluntas est, libertas est. Quia voluntatis est libertas. Ubi non est libertas, nec voluntas.*

3°. Alia adhuc ratione, si tamen alia, id ipsum probatur: quia id omne nobis verè ac proprie liberum est, cujus domini sumus, ut omnes fatentur: Sed domini sumus omnium actuum perfectè voluntariorum: quia omnis actus perfectè voluntarius, ab homine est per rationem & voluntatem. *Est autem homo dominus suorum actuum, per rationem & voluntatem: unde & liberum arbitrium esse dicitur facultas rationis & voluntatis*. S. Thomas 1. 2. q. 1. a. 1. Enimverò omnis actus exterior, cui per rationem & voluntatem damus esse, eo ipso sub nostro est dominio ac potestate. Igitur & omnis actus interior.

Et confirmatur 1°. Quia omne agens ex 79 voluntario perfecto, agit per formam, quæ est ab ipso agente per formam, per iudicium scilicet imperiumque rationis, quod non est sibi ab alio impressum, nec naturaliter inditum, sed à seipso per dictamen rationis profectum. Omne verò agens per formam, quæ est ab ipso agente per formam, est dominus suæ actionis, juxta illud ejusdem S. Thomæ 2. contra Gent. 47. *Oportet quod secundum modum forma, sit modus operationis consequentis formam...* Forma igitur, quæ non est ab ipso agente per formam, causat operationem, cujus agens non est dominus. *Siqua igitur fuerit forma, quæ sit ab eo, qui per ipsam operatur, etiam consequentis operationis dominum habebit.*

Confirmatur 2°. Quia domini sumus om- 80 nium actuum nostrorum proprie humanorum. Sed omnes actus nostri perfectè voluntarii proprie sunt humani. Ergo domini sumus omnium actuum nostrorum perfectè voluntariorum. Minor constat ex dictis cap. 1. Major est expressa. S. Thomas 1. 2. q. 1. a. 1. ubi sic: *Actionum quæ ab homine sunt, illæ solæ proprie dicuntur humanae, quæ sunt propriae hominis, in quantum est homo. Differt autem homo ab aliis irrationabilibus creaturis, in hoc quod est suorum actuum dominus. Unde illæ solæ actiones vocantur proprie humanae, quarum homo est dominus, per rationem scilicet & voluntatem, uti explicat ibidem.*

Confirmatur 3°. Quia siquid obstat do- 81

minio voluntatis in omnes actus perfectè voluntarios, foret, quia ad dominium voluntatis in actus suos, elicitos vel imperatos, necessa-

ria foret libertas electionis, seu indifferentie. At ista non requiritur, ut pluribus ostensum est cap. 3. & seqq. Nihil igitur obstat.

LIBER TERTIUS.

Amor Moralis.

Moralitas omnis ex amore petitur, uti proximè videbitur. Amoris proinde moralitas, morum omnium, seu actuum omnium humanorum moralitatem, seu bonitatem malitiamque complectitur. Enimverò quid moralitas est, nisi liberi actus ad regulam suam ordinatio, vel inordinatio? Quamnam verò universalis est actuum omnium liberorum regula, nisi lex aeterna, quæ regularum est regula, à qua ceteræ regulæ habent, & sine qua non habent vim regulandi? Lex porro aeterna per sacram nobis Scripturam proponitur, per rationemque & conscientiam nobis applicatur. *Non præcipit autem Scriptura, nisi charitatem, nec culpam nisi cupiditatem, & eo modo informat mores hominum, ut Augustinus dicit l. 3. doctr. christ. c. 10. Regula proinde amoris, morum omnium bonorum malorumque, regula est. Quisquis igitur mores vult componere, amorem suum debet ordinare. Ille enim iuste sanctèque vivit, qui ordinem servat in dilectione, ne aliquid diligit, quod non sit diligendum, aut non diligit, quod diligendum est, aut amplius diligit, quod minus diligendum est, aut æquè diligit, quod vel minus vel amplius diligendum est, aut minus vel amplius, quod æquè diligi debet.* Card. Bona princip. vit. christ. §. 38.

CAPUT I.

Moralitatis descriptio.

IDE bonis malisque moribus tractaturi, à sterilibus abstinebimus quæstionibus, quibus plerique Moralium tractatores adedò paginas implent, ut non doceant vivere, sed disputare, potiusque tradant principia sterilis Metaphysicæ, quam vitæ christianæ. Quod ut caveamus, solas illas explicabimus difficultates, quæ prodesse possunt ad Christiani hominis institutionem, ad cupiditatis destructionem, ad charitatis ædificationem. Hunc in finem, ante omnia scire operæ pretium est, quid sit amor, seu actus moralis.

2 Actus itaque moralis, nihil aliud est, nisi actus liber, cum ordine ad regulas morum. Ut enim S. Thomas ait 1. 2. q. 18. a. 5. dicuntur *aliqui actus morales, secundum quod sunt à ratione*, id est, secundum ordinem ad regulas rationis. Quibus si actus sit conformis, est moraliter bonus; si difformis, est moraliter malus. Moralitas proinde nihil aliud est,

nisi liberi actus ordo ad rectæ rationis regulas, maximè ad legem Dei aeternam, quæ (ut dixi ante caput primum) regularum regula est. Quam ob causam, sicut actus malus, seu peccatum ab Augustino & Doctoribus passim, definitur: *dictum, factum vel concupitum contra legem Dei aeternam*, id est, actus legi Dei aeternæ difformis; sic actus bonus, ex adverso, benè definitur: *dictum, factum vel concupitum secundum legem Dei aeternam*, seu actus isti legi conformis. Per consequens, actus moralis in genere, rectè definitur: *actus liber, dicens ordinem ad legem Dei aeternam*.

Actus (inquam) liber. Quia, ut S. Thomas ait a. 9. actus voluntatis, si non procedat à ratione deliberata, propriè loquendo moralis non est. Lex quippe aeterna, ceteraque rationis regula, libertatem in operante supponunt. Nec enim libertate destitutus præscribitur. Ideò & nos de libertate egimus, priusquam de moralitate.

CAPUT II.

Tametsi alii sint affectus in homine, omnes tamen ex amore velut fonte procedunt. Et ideò omnis moralitas ceterorum affectuum, actuumque, ex amoris moralitate petitur, sive ex ordinatione vel inordinatione ipsius ad legem aeternam.

Veritatem hanc perspicuè tradit Augustinus epist. 54. dicens: *Non faciunt bonos vel malos mores, nisi boni vel mali amores.* Quod si verum est de bonis malisque moribus, verum est & de indifferentibus, siqui dentur; si enim non faciunt bonos vel malos mores, nisi boni vel mali amores; similiter non faciunt mores indifferentes, nisi indifferentes amores. Quia, ut Augustinus prosequitur, *mores nostri, non ex eo quod quisquam novit, sed ex eo quod quisquam diligit, dijudicari solent.* Et sicut ex objecto seu specie, boni vel mali sunt, dum amor (ex quo procedunt) ex objecto seu specie bonus vel malus est; sic ex objecto seu specie indifferentes sunt, dum amor (ex quo procedunt) ex objecto seu specie indifferens est.

Enimverò omnis moralitas actuum externorum petitur formaliter ex actibus internis, juxta illud Psal. 44. *Omnis gloria Filia Regis ab intus.* Omnis verò moralitas actuum internorum vel formaliter, vel fontaliter petitur ex

MORA-